

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ดังได้เสนอตามลำดับดังต่อไปนี้

1. พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
3. การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้
  - 3.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของรัฐบาล
  - 3.2 เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ
  - 3.3 เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
  - 3.4 เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3
  - 3.5 การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
4. รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ
  - 4.1 ความหมายของรูปแบบ
  - 4.2 ประเภทของรูปแบบ
  - 4.3 องค์ประกอบของรูปแบบ
  - 4.4 การพัฒนารูปแบบ
  - 4.5 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้
5. แนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษา
6. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR)
7. บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3
8. กรอบแนวคิดในการวิจัย

พระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียงเป็นหนึ่งในพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้พระราชทานเป็นปรัชญาในการดำรงชีวิตที่ยึดหลักความพอเหมาะพอดี มีเหตุมีผล และความไม่ประมาท ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถือปฏิบัติด้วยพระองค์เอง ทำอย่างต่อเนื่องยาวนาน ดำรงชีวิตเป็นแบบอย่างได้อย่างสมบูรณ์ อีกทั้งได้พระราชทานพระราชดำรัสให้แก่ปวงชนชาวไทยนำไปปฏิบัติ ตั้งแต่ปี 2516 เป็นต้นมา ดังนั้น จึงได้อัญเชิญพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประกอบการวิจัยครั้งนี้ 13 องค์ดังนี้

องค์ที่ 1

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้น โดยลำดับต่อไป...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยขอนแก่น เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2516 (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 33)

องค์ที่ 2

“...หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด ดังเห็นได้ที่อารยประเทศหลายประเทศกำลังประสบปัญหาทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงอยู่ในเวลานี้...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 3)

องค์ที่ 3

“...คนอื่นจะว่าอย่างไรก็ช่างเขา จะว่าเมืองไทยล้าสมัยว่าเมืองไทยเชย ว่าเมืองไทยไม่มีสิ่งที่ดีสมัยใหม่ แต่เราอยู่พอมีพอกินและขอให้ทุกคน มีความปรารถนา ที่จะให้เมืองไทยพอยู่พอกิน มีความสงบ และทำงานตั้งจิตอธิษฐาน ตั้งปณิธานในทางนี้ ที่จะให้เมืองไทย

อยู่แบบพอกอยู่พอกิน ไม่ใช่ว่าจะรุ่งเรื่องอย่างยอด แต่เรามีความพอกอยู่พอกิน มีความสงบ
เปรียบเทียบกับประเทศอื่น ๆ ถ้าเรารักษาความพอกอยู่พอกินนี้ได้ เราก็จะยอดยิ่งยวดได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา
ณ วันที่ 4 ธันวาคม 2517 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่อง
มาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 6)

องค์ที่ 4

“...ภาวะทางเศรษฐกิจและสังคมในหลายประเทศเปลี่ยนแปลงไป กล่าวคือ การทุ่มเท
สร้างเครื่องจักรกลอันก้าวหน้า และมีประสิทธิภาพสูงขึ้นใช้ในการผลิต ทำให้ผลผลิตทาง
อุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นรวดเร็วและมากมาย จนอาจถึงขั้นฟุ้งเฟ้อ พร้อมกันนั้นก็ทำให้คนว่างงานลง
เพราะถูกเครื่องจักรกลแย่งไปทำ เป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากตกต่ำทางเศรษฐกิจขึ้นเพราะ คนที่
ว่างงานยากจนลงและผู้ผลิตก็ขาดทุนเพราะสินค้าขายไม่ออก จึงน่าจะต้องคิดแปลงแนวคิด แนว
ปฏิบัติในการส่งเสริมความเจริญด้านอุตสาหกรรมไปบ้างให้สมดุลกับด้านอื่น ๆ เพื่อความอยู่
รอด...”

พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่ผู้สำเร็จการศึกษา
จากสถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้า เมื่อวันที่ 18 ตุลาคม 2518 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษ
เพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 7)

องค์ที่ 5

“...สหกรณ์ แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่า
ต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง
และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร
สหกรณ์นิคม และสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตาลัย วันที่ 11 พฤษภาคม 2526
(สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
2550 : 20)

องค์ที่ 6

“...การจะเป็นเสือนั้น ไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมีพอกิน แบบ
พอมีพอกินนั้น หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ ให้มีพอกเพียงกับตัวเอง...”

...ความพอกเพียงนี้ ไม่ได้หมายความว่าทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัวเอง จะต้อง
ทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอกเพียงพอสสมควร

บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ว่าไกลเท่าไรไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้ำสมัย จริงอาจจะล้ำสมัยคนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่า เป็นเศรษฐกิจการค้าไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียง เลย์รัฐสักว่าไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่าผลิตให้พอเพียงได้...

...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไป ทำให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้แต่สิ่งที่ไม่ต้อง อาจจะสักเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถอยู่ได้ การแก้ไขอาจจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อนเพราะเดือดร้อนแต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็สามารถที่จะแก้ไขได้..."

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2540 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 8)

องค์ที่ 7

"...คำว่าพอเพียง มีความหมายอีกอย่างหนึ่ง มีความหมายกว้างออกไปอีก ไม่ได้หมายถึง การมีพอสำหรับใช้ของตนเอง แต่มีความหมายว่า พอมีพอกิน...พอมีพอกินนี้ก็แปลว่าเศรษฐกิจพอเพียงนั่นเอง..."

...พอเพียงนี้ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ้งเฟ้อ ไม่หุหุหุหุก็ได้แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ้งเฟ้อ แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ...

...Self-Sufficiency นั้น หมายความว่า ผลิตอะไรมีพอที่จะใช้ ไม่ต้องไปขอซื้อคนอื่นอยู่ได้ด้วยตนเอง...

...คนเรถ้าพอในความต้องการ ก็มีความ โลภน้อย เมื่อมีความ โลภน้อยก็เบียดเบียนคนอื่นน้อย ถ้าทุกประเทศมีความคิด อันนี้ไม่ใช่เศรษฐกิจ มีความคิดว่าจะทำอะไรต้องพอเพียง หมายความว่า พอประมาณไม่สุดโต่ง ไม่โลภอย่างมาก คนเราก็อยู่เป็นสุข..."

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2541 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 9)

องค์ที่ 8

"...เศรษฐกิจพอเพียงนั้นเขาตีความว่าเป็นเศรษฐกิจชุมชน หมายความว่า ให้พอเพียงในหมู่บ้าน หรือในท้องถิ่นให้สามารถที่จะมีกิน เริ่มด้วย พอมี พอกิน พอมีพอกินนี้ ได้พูดมาหลายปี 10 กว่าปีมาแล้ว ให้พอมีพอกิน แต่ว่าพอมีพอกินนี้ เป็นเพียงเริ่มต้นของเศรษฐกิจ เมื่อปี

ที่แล้วบอกว่า ถ้าพอมีพอกิน คือ พอมีพอกินของตัวเองนั้น ไม่ใช่เศรษฐกิจพอเพียง เป็นเศรษฐกิจสมัย
หิน สมัยหินนั้นเป็นเศรษฐกิจพอเพียงเหมือนกัน แต่ว่าค่อย ๆ พัฒนาขึ้นมา...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิม
พระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 23 ธันวาคม 2542
(สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก
: 10)

องค์ที่ 9

“...เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนรากฐานของชีวิต รากฐานความมั่นคงของแผ่นดิน
เปรียบเสมือนเสาเข็มที่ถูกตอกรองรับบ้านเรือนตัวอาคารไว้นั่นเอง สิ่งก่อสร้างจะมั่นคงได้ก็อยู่
ที่เสาเข็ม แต่คนส่วนมากมองไม่เห็นเสาเข็ม และลืมเสาเข็มด้วยซ้ำไป...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ จากวารสารชัยพัฒนา ประจำเดือน
สิงหาคม 2542 (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ. 2550 : 16)

องค์ที่ 10

“...เศรษฐกิจพอเพียง แปลว่า Sufficiency Economy..คำว่า Sufficiency Economy นี้
ไม่มีในตำราเศรษฐกิจ...จะมีได้อย่างไร เพราะว่าเป็นทฤษฎีใหม่ ... Sufficiency Economy นั้น
ไม่มีในตำรา เพราะหมายความว่าเรามีความคิดใหม่...และโดยที่ท่านผู้เชี่ยวชาญสนใจ ก็
หมายความว่าเราก็สามารถที่จะไปปรับปรุง หรือไปใช้หลักการเพื่อที่จะให้เศรษฐกิจของ
ประเทศและของโลกพัฒนาดีขึ้น...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระ
ชนมพรรษา 23 ธันวาคม 2542 (คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงาน
คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 6)

องค์ที่ 11

“...เศรษฐกิจพอเพียงที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy
ภาษาไทยก็ ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า
ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็น
เศรษฐกิจพอเพียงแล้วทุกคนจะมีความสุขแต่พอเพียง เศรษฐกิจพอเพียงนี้ เป็นสิ่งปฏิบัติยาก
ที่สุด...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานเนื่องในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา ณ ศาลาดุสิดาลัย สวนจิตรลดา พระราชวังดุสิต เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม 2543 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 10)

องค์ที่ 12

“...ถ้าพูดเศรษฐกิจพอเพียง ความหมาย คือ ทำอะไรให้เหมาะสมกับฐานะของตัวเองคือ ทำจากรายได้ 200-300 บาท ขึ้นไป เป็น 2-หมื่น 3 หมื่นบาท คนชอบเอาคำพูดของฉัน เศรษฐกิจพอเพียงไปพูดกันเลอะเทอะ เศรษฐกิจพอเพียง คือ ทำเป็น Self-Sufficiency มันไม่ใช่ ความหมายไม่ใช่แบบที่ฉันคิด ที่ฉันคิด คือ เป็น Self-Sufficiency of Economy เช่น ถ้าเขาต้องการดู TV ก็ควรให้เขามีดู ไม่ใช่ไปจำกัดเขาไม่ให้ซื้อ TV ดู เขาต้องการดูเพื่อสนุกสนาน ในหมู่บ้านไกล ๆ ที่ฉันไป เขามี TV ดู แต่ใช้แบตเตอรี่ เขาไม่มีไฟฟ้าแต่ถ้า Sufficiency นั้นมี TV เขาฟุ่มเฟือย เปรียบเสมือนคนไม่มีสตางค์ไปตัด Suit และยังใส่ Necktie Versace อันนี้ก็เกินไป...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทาน ณ พระตำหนักเปี่ยมสุข เมื่อวันที่ 17 มกราคม 2544 (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. 2549 ก : 11)

องค์ที่ 13

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่งอาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ยังสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนที่ใจร้อน เพราะเดี๋ยวนี้ แต่ว่าถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้...”

พระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทาน ณ วันที่ 4 ธันวาคม 2544 (ฝ่ายวิชาการ มูลนิธิศึกษาระบบชนชาติ. 2549 : 1)

จากการศึกษาพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดเป็นระยะเวลา ยาวนานกว่า 35 ปี ซึ่งหากประชาชนในชาติเกิดความตระหนักและมีความรู้ความเข้าใจถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง พร้อมน้อมนำพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาทมาใช้ในการดำเนินชีวิตด้วยความตั้งใจแล้ว ทั้งประชาชนและชาติไทยจะสามารถดำรงอยู่ได้อย่าง มั่นคง แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ในยุคกระแสโลกาภิวัตน์ก็ตาม

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เสนอตามลำดับดังนี้ (สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2550 : 8 - 12)

1. แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ภูมิพลอดุลยเดช ประกอบด้วย กรอบแนวคิด คุณลักษณะ ค่านิยม เงื่อนไข แนวทางปฏิบัติ และผลที่คาดว่าจะได้รับ ดังนี้

1.1 กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลาและเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤติ เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา

1.2 คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

1.3 ค่านิยม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

1.3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณมีหลักของความพอประมาณ (พอดี) 5 ประการ จากข้อสรุปของสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 24-25)

- 1) พอดีด้านจิตใจ คือ เข้มแข็งมีจิตสำนึกที่ดี เอื้ออาทร
ประนีประนอมนึกถึงประโยชน์ส่วนรวม
- 2) พอดีด้านสังคม คือ ช่วยเหลือเกื้อกูล รู้จักสามัคคี สร้างความเข้มแข็งให้ครอบครัวและชุมชน
- 3) พอดีด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือ รู้จักใช้และจัดการอย่างฉลาดและรอบคอบและเกิดความยั่งยืนสูงสุด
- 4) พอดีด้านเทคโนโลยี คือ รู้จักใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมและสอดคล้องต่อความต้องการ เป็นประโยชน์ ต่อสภาพแวดล้อม และเกิดประโยชน์ต่อส่วนรวมและพัฒนาจากภูมิปัญญาชาวบ้านก่อน

5) พอดีด้านเศรษฐกิจ คือ เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ดำรงชีวิตอย่าง

พอควรพออยู่พอกิน สอดคล้องตามอัตภาพและฐานะของตน

1.3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ มีหลักของความมีเหตุผล ดังนี้ (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2550 ก : 25)

- 1) ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดความฟุ่มเฟือย ในการดำรงชีพ
- 2) ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้อง สุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพ
- 3) ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าขาย ประกอบอาชีพ แบบต่อสู้กันอย่างรุนแรง
- 4) ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่แต่หาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก
- 5) ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดเลิก สิ่งชั่วกิเลสให้หมดสิ้นไปไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตนเอง ทำลายผู้อื่น พยายามเพิ่มพูน รักษาความดีที่มีอยู่ในห้วงอกงาม สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

1.3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัวเอง หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลมีหลักของการมีภูมิคุ้มกัน ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 25)

- 1) มีความรู้ รอบคอบ และระมัดระวัง
- 2) มีคุณธรรม ซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน และแบ่งปัน

1.4 เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้นต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

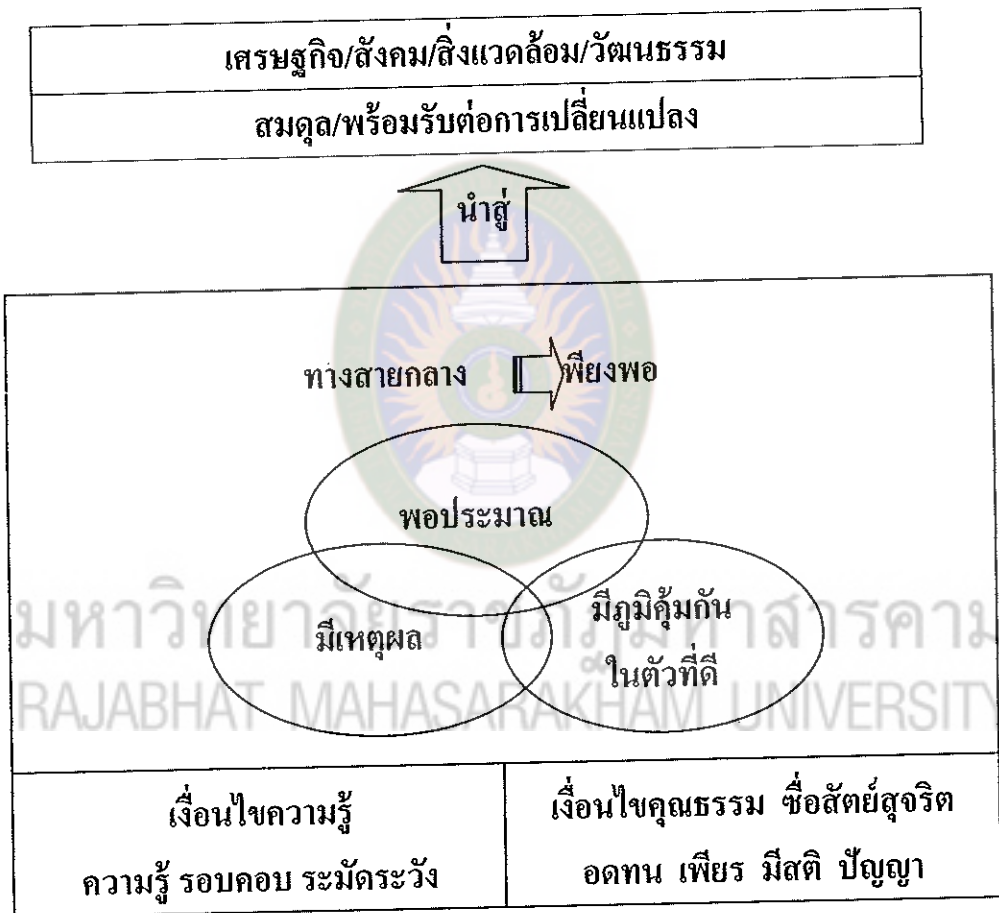
1.4.1 เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

1.4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต มีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต ไม่โลภ ไม่ตระหนี่

1.5 แนวทางปฏิบัติและผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สามารถสรุปได้ดังแผนภูมิที่ 1 (ปรียานุช พิบูลสรวุฑ. 2550 : 22)

สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แผนภูมิที่ 1 สรุปปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้

1. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายของรัฐบาล

จากคำแถลงนโยบายของคณะรัฐมนตรี โดย ฯพลฯ พลเอกสุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรี แถลงต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2549 ได้ให้ความสำคัญของนโยบายการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ว่า “เร่งรัดปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวาง และทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสามานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา” (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2. 2550 ข : 10)

จากนโยบายของคณะรัฐมนตรีดังกล่าว ได้มีการวิจัยเกี่ยวกับการนำไปประยุกต์ใช้หลายเรื่อง เป็นต้นว่า วิจัย เรื่อง การประยุกต์พระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม พบว่า เศรษฐกิจพอเพียงนั้นได้ครอบคลุมหลักการของบรรษัทภิบาล (Good Corporate Governance) ที่เน้นในเรื่องความเป็นธรรมของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียทุกฝ่าย (Equality) ความโปร่งใสในการบริหารจัดการ (Transparency) และความรับผิดชอบอย่างมีคุณธรรม (Accountability) (อภิชัย พันธเสน สุรวิชญ์ เปรมชื่น และพิเชษฐ เกียรติเดชปัญญา. 2546 : 8 - 9) การวิจัย เรื่อง เศรษฐกิจพอเพียงในกระแสโลกาภิวัตน์ การเชื่อมโยงโลกาภิวัตน์กับชุมชนภิวัตน์ สรุปได้ว่า การจะอยู่อย่างมีความสุขอย่างเต็มภาคภูมิในกระแสโลกาภิวัตน์ได้นั้นไม่ได้หมายความว่าประเทศ นั้นต้องเป็นทุนนิยมอย่างสุดโต่ง แต่ภายใต้ระบอบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์เราต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคเอกชน (สุวิทย์ เมษินทรีย์. 2542 : 20) บทวิเคราะห์หลักการประยุกต์แนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียง โดยเสนอตัวอย่างการกำหนดนโยบายของประเทศไว้ว่า นโยบายการพัฒนาาระบบการศึกษาไทย บนพื้นฐานของเศรษฐกิจพอเพียง ควรมุ่งไปสู่การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้และศีลธรรมอันจะเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง (สุเมธ คันติเวชกุล. 2549 : 124-125) และวิจัยเรื่อง การประยุกต์หลักการจัดการธุรกิจตามแนวพระราชดำริเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชน ผลการวิจัย พบว่า ระดับความเป็นไปได้ในการประยุกต์หลักการจัดการเศรษฐกิจพอเพียงกับวิสาหกิจชุมชนทั้งโดยรวม

และจำแนกตามลักษณะของกิจการอยู่ในระดับมาก แนวปฏิบัติที่เป็นไปได้สูงและควรปฏิบัติอย่างมาก คือ ต้องประกอบการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้เกี่ยวข้อง (สุวกิจ ศรีปัดดา. 2549 : 121)

สรุปได้ว่า การขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ ที่รัฐบาลแถลงนโยบายต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ได้ให้ความสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาโดยยึดหลักคุณธรรมนำความรู้ มุ่งมั่นที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาของประชาชนให้กว้างขวาง และทั่วถึง โดยคำนึงถึงการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ เสริมสร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธี วิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐานของกระบวนการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน สถาบันทางศาสนา และสถาบันการศึกษา ซึ่งผลการวิจัยมีความสอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้นว่า ความเป็นธรรมของการมีส่วนร่วมได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ความโปร่งใสในการบริหาร ความรับผิดชอบอย่างมีคุณธรรม การจะอยู่อย่างมีความสุขอย่างเต็มภาคภูมิในกระแสโลกาภิวัตน์ได้นั้น ไม่ได้หมายความว่าประเทศนั้นต้องเป็นทุนนิยมอย่างเดียว แต่ภายใต้ระบอบทุนนิยมในกระแสโลกาภิวัตน์ จะต้องสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับภาคเอกชน การปลูกฝังให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ เพื่อทำให้เกิดสติปัญญา ความรอบรู้และศีลธรรมอันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สังคมดำรงอยู่ได้อย่างเข้มแข็งและพอเพียง และต้องประกอบการด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ไม่เอาใจเอาเปรียบผู้เกี่ยวข้อง

2. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ

กระทรวงศึกษาธิการ น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้ โดยดำเนินนโยบาย เร่งรัดปฏิรูปการศึกษายึดคุณธรรมนำความรู้สร้างความตระหนักในคุณค่าของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ความสมานฉันท์ สันติวิธีวิถีชีวิตประชาธิปไตย พัฒนาคนโดยใช้คุณธรรมเป็นพื้นฐาน ของกระบวนการเรียนรู้ ที่เชื่อมโยงความร่วมมือของสถาบันครอบครัว ชุมชน และสถาบันทางการศึกษา มีการกำหนดเป้าหมาย กลยุทธ์ และมาตรการดำเนินการ ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ข : 22 - 23)

2.1 เป้าหมาย ได้กำหนดเป้าหมายในการดำเนินการ ดังนี้

- 2.1.1 สร้างกระบวนการเรียนรู้ เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงในผู้เรียนและบุคลากรทางการศึกษาทุกระดับ
- 2.1.2 สร้างความรู้ ความเข้าใจและกระแสสนับสนุนเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.3 สร้างผู้นำสถานศึกษาต้นแบบ เกิดการพัฒนาและสร้างคนที่มีความรู้และความเข้าใจในหลักเศรษฐกิจพอเพียง

2.1.4 นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

2.1.5 การขยายผลสู่สถานศึกษาระดับองค์กรหลัก

2.1.6 องค์กรหลักนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติในทุกมิติและขับเคลื่อนสู่หน่วยงานและสถานศึกษาในสังกัดอย่างจริงจังและต่อเนื่อง

2.1.7 เชิญชวนโรงเรียนเข้าร่วมโครงการโดยความสมัครใจ เพื่อเป็นโรงเรียนต้นแบบ

2.1.8 ส่งเสริม สนับสนุนและพัฒนาการดำเนินงานให้บรรลุวัตถุประสงค์และตามลำดับความสำเร็จที่กำหนด ทั้งการมีส่วนร่วมของภาคีต่าง ๆ ให้เกิดการดำเนินงานที่สอดคล้องกับเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในทุกระดับอย่างต่อเนื่องและหลากหลายภายใต้สถานการณ์ที่แตกต่างกัน

2.1.9 การติดตามประเมินผลและรายงาน

2.1.10 นำทูลเกล้าฯร่วมเฉลิมฉลองในพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา

2.1.11 กำหนดนโยบายต่อเนื่องสู่การปฏิบัติที่ยั่งยืน

2.2 กลยุทธ์ในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย มีดังนี้

2.2.1 ใช้แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 60 ปี และปีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา ในวันที่ 5 ธันวาคม 2550

2.2.2 ให้สถานศึกษาเป็นผู้นำการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริให้สอดคล้องกับวิถีชีวิต และภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อให้สามารถพึ่งตนเองได้ และเป็นวิถีชีวิตที่อยู่บนพื้นฐานของความพอเพียงอย่างยั่งยืน

2.2.3 ปลุกฝังให้เด็ก เยาวชน และประชาชน มีความขยันหมั่นเพียร ประหยัดซื่อสัตย์ อุดหนุน มีระเบียบวินัย รู้จักให้แบ่งปัน รับผิดชอบ รู้รักสามัคคี และมีคารวธรรม

2.2.4 ศึกษา วิจัย พัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้

2.2.5 เผยแพร่แนวทางการพัฒนา การนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

2.3 มาตรการ 6 มาตรการที่ดำเนินการ ได้แก่

2.3.1 ให้มีสถานศึกษาด้านแบบ เพื่อพัฒนาการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนการสอนในทุกระดับการศึกษา

2.3.2 พัฒนาหลักสูตร โดยบูรณาการปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียน การสอนใน 8 กลุ่มสาระการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานทุกกลุ่มสาระรวมทั้งการศึกษานอกโรงเรียน และอาชีวศึกษา

2.3.3 พัฒนาการจัดการเรียนรู้ และผลิตสื่อต่างๆ เพื่อเผยแพร่ความรู้ ความ เข้าใจให้กับนักเรียน นักศึกษา ครู บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหาร หน่วยงาน / สถานศึกษา มี ความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาชีวิตขั้นพื้นฐาน

2.3.4 สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเผยแพร่แนวทางการ ดำเนินการประยุกต์ใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่ชุมชน

2.3.5 ส่งเสริมการวิจัย และพัฒนารูปแบบการพัฒนา การประยุกต์ใช้หลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2.3.6 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ ภาคธุรกิจเอกชนและ ชุมชนในลักษณะภาคี การขับเคลื่อนปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อนำรูปแบบการพัฒนา การ ประยุกต์ใช้เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ไปใช้ให้บังเกิดผลอย่างจริงจัง และเป็น แนวทางในการปรับปรุง การจัดการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง ตามความเหมาะสม

ต่อมากระทรวงศึกษาธิการ ได้นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ใน โรงเรียน โดยความร่วมมือของคณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง ได้จัดทำแนว ทางการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาและบุคลากรด้าน การศึกษาในระดับต่าง ๆ ทั้งในและนอกระบบ สามารถนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปประยุกต์ใช้ในการบริหาร จัดการศึกษา และพัฒนาผู้เรียนได้อย่างเหมาะสม (ปรียานุช พิบูลสรารุท. 2550 : 14) โดยได้สร้างชุดการสอนบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ทดลองใช้ใน โรงเรียนนาร่อง จำนวน 80 โรงเรียนทั่วประเทศ ในจำนวนนี้มีโรงเรียนที่จัด โครงการและ กิจกรรมเกี่ยวเนื่องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่มีความน่าสนใจในแต่ละสังกัด จำนวน 16 โรงเรียน ดังนี้ (กระทรวง ศึกษาธิการ. 2550 ค : 27 - 31)

1. โรงเรียนเทศบาลจามเทวี อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) จัดโครงการบูรณาการการเรียนรู้วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียงในการพัฒนาโรงเรียนอย่างยั่งยืน โครงการดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่บูรณาการการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตคนไทย เน้นเป็นต้นแบบการจัดสิ่งแวดล้อมในระดับโรงเรียนของเทศบาล เพื่อเผยแพร่สู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ และเป็นข้อมูลสนับสนุนการเรียนการสอนแบบบูรณาการและพัฒนาหลักสูตรการเรียนการสอนของท้องถิ่น โดยเรียนรู้ผ่านอุทยานการศึกษา ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ 17 แห่ง

2. โรงเรียนบ้านเหล่ากहु่งสว่าง (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอมีนบุรี จังหวัดขอนแก่น สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการกิจกรรมสหกรณ์โรงเรียนชุมชนบวรสามัคคีธรรม โครงการดังกล่าวเป็นโครงการส่งเสริมแนวคิดสหกรณ์ให้เกิดขึ้นในโรงเรียนให้นักเรียนได้เรียนรู้และปฏิบัติจริง เนื่องจากเห็นว่าการที่สหกรณ์ จะมีผลในการพัฒนาประเทศ ย่อมต้องอาศัยสมาชิกที่มีความรู้ความเข้าใจ มีศรัทธาต่ออุดมการณ์ของสหกรณ์ และมีความเต็มใจที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมสหกรณ์เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของกลุ่มชนเดียวกันในการร่วมกันพัฒนาชุมชนและคุณภาพชีวิตของคนให้พร้อมที่จะทำประโยชน์แก่สังคม โครงการนี้ประกอบด้วย กิจกรรมการนำผลกำไรจากสหกรณ์มาส่งเสริมชุมชนบวรสามัคคีธรรม ในกิจกรรมต่าง ๆ การอบรมฝึกปฏิบัติธรรม การร่วมมือกันทำความสะอาดในชุมชน และกิจกรรมตามประเพณีต่าง ๆ

3. โรงเรียนบ้านกุดเชียงหมี อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดชัยภูมิ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการเกษตรครบวงจร เพื่อสนับสนุนอาหารกลางวัน โครงการดังกล่าวเป็นโครงการที่สนองปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่จะมุ่งเน้นการสร้างความมั่นคงในระดับชุมชนให้พึ่งตนเองได้ โดยใช้โรงเรียนเป็นรากฐานความรู้ วิชาการเข้าสู่ชุมชนในโรงเรียน จำนวน 21 แห่ง 26 หมู่บ้าน ในสังกัดกลุ่มเครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษาอำเภอลำทะเมนชัย 4 กุดเชียงหมี – สามัคคี ประกอบด้วยกิจกรรมการผลิตปุ๋ยชีวภาพ กิจกรรมการเลี้ยงปลา กบ และโค เพื่อส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในกลุ่มเป้าหมายให้สามารถพึ่งพาตนเอง และดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง

4. โรงเรียนราชวินิตมัธยม เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการอนุรักษ์ประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตไทย โครงการดังกล่าวได้ทำกิจกรรมร่วมกับนักเรียน คือ ปลูกต้นปีบในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งต้นปีบเป็นไม้พื้นเมืองประจำจังหวัด และได้มีการสอนวัฒนธรรมไทย ประวัติ ศาสตร์ไทยรวม

ไปถึงการใช้ชีวิตหรือที่เรียกว่า วิถีชีวิตของคนไทยทั้งในอดีตปัจจุบัน ทั้งในเขตชุมชนเมือง และชนบท

5. โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 97 (บ้านบางบอน) อำเภอกระบุรี จังหวัดระนอง
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดทำการเรียนรู้วิถีชีวิตของชุมชน
จัดทำแหล่งเรียนรู้ภายในสถานศึกษาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง หลักสูตรท้องถิ่น เรื่อง
ยางพารา ต้นจาก และแหล่งท่องเที่ยว

6. โรงเรียนจุฬาราชวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอชะอำ จังหวัด
เพชรบุรี สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการพัฒนางาน สวน
พฤกษศาสตร์โรงเรียนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนได้ดำเนินงานสวนพฤกษศาสตร์
โรงเรียนให้เป็นแหล่งเรียนรู้ และเผยแพร่สู่เยาวชนและชุมชนในเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจ
พอเพียงเพื่อสืบสานงานพระราชดำริ โครงการดังกล่าว ประกอบด้วย กิจกรรมการอบรมครู
กิจกรรมการอบรมนักเรียน กิจกรรมการจัดการสอนและผลิต งานเอกสารเผยแพร่ความรู้ จัด
นิทรรศการเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน

7. โรงเรียนมกุฎเมืองราชวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอแกลง จังหวัด
ระยอง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัด โครงการสืบสานวิถีชีวิต
สู่เศรษฐกิจพอเพียง ลุ่มน้ำประแส เพื่อพลิกฟื้นลุ่มน้ำประแสให้กลับมามีสภาพที่อุดมสมบูรณ์
โดยชุมชนจะได้ใช้ประโยชน์จากแม่น้ำได้ต่อไป รวมทั้งให้รู้จักอนุรักษ์ลุ่มน้ำ และดำเนินชีวิต
แบบพออยู่พอกิน ตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โรงเรียนจึงได้ดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกับ
ชุมชนผ่านกิจกรรมการค้าขายอบรมนักเรียนในโรงเรียนต่าง ๆ เป็น 6 เครื่องช่วยปลูกป่าชายเลน
เพื่อฟื้นฟูปะการบนิเวศในลุ่มน้ำประแส ร่วมกับกลุ่มเครือข่ายลุ่มน้ำประแส เพื่อนำจุลินทรีย์
บำบัดน้ำ จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นลุ่มน้ำประแส ปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ลุ่มน้ำประแสและ
สร้างความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้
เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้อาชีพในชุมชนลุ่มน้ำประแส

8. โรงเรียนกัลยาณีศรีธรรมราช (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอเมือง จังหวัด
นครศรีธรรมราช สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการ
จัดทำหลักสูตรการเรียนรู้แบบบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้และ
พัฒนาวิชาการเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งจัดฝึกอบรมทีมงานบุคลากรทางการศึกษาให้มีความ
เข้าใจในเศรษฐกิจเพื่อขยายผลความรู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นกิจกรรมชุมชน

9. โรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย (เป็นโรงเรียนต้นแบบ) อำเภอหล่มสัก จังหวัดเพชรบูรณ์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) จัดโครงการธนาคารโรงเรียนกาญจนาภิเษกวิทยาลัย โครงการดังกล่าวเป็นหนึ่งในโครงการที่ฝึกให้นักเรียนได้เรียนรู้การจัดทำบัญชีรายรับ รายจ่ายและเพื่อการรู้จักออมทรัพย์ ให้นักเรียนได้พัฒนาความรู้ความสามารถของนักเรียนเองจากประสบการณ์จริง ประกอบด้วยกิจกรรมจัดอบรมความรู้ธนาคารโรงเรียนและกิจกรรมการจัดทำ CDE – Learning เศรษฐกิจพอเพียง เรื่อง แนวทางการจัดทำธนาคารโรงเรียน ธนาคารหมู่บ้าน และหลักการจัดทำบัญชีรับ-จ่าย เบื้องต้นตามแนวพระราชดำริ ฯลฯ

10. โรงเรียนต้นตารักษ์ อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) ได้มุ่งสร้างภูมิคุ้มกันตนเองให้แก่นักเรียนจากสังคมที่บิดเบือนจากธรรมชาติ โดยจัดโครงการโรงเรียนวิถีพุทธและใช้เหตุผลกำหนดความพอประมาณ ไม่ประมาท มีปัญญาด้วยคุณธรรม

11. โรงเรียนภาษานุสรณ์ธนบุรี เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร สังกัดสำนักบริหารงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน (สช.) จัดโครงการออมทรัพย์ โครงการค่ายธรรมพัฒนากิจกรรมไหว้พี่ - พี่รับไหว้น้อง เพื่อสร้างความสามัคคี โรงเรียนสร้างเสริมความปลอดภัยในเรื่องสุขภาพ อาหาร ขนบ การเดินทางไป – กลับของนักเรียน

12. โรงเรียนพระราม 9 กาญจนาภิเษก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร สังกัดกรุงเทพมหานคร เปิดสอนในระดับชั้นอนุบาล - ประถมศึกษาปีที่ 6 ได้จัดกิจกรรมเด่น ๆ ที่สำคัญ เช่น โครงการข้าวกันบาตร โครงการธนาคารขยะ

13. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดศรีสะเกษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ได้จัดโครงการปุ๋ยชีวภาพจากเศษวัสดุ และจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการชีววิถีโครงการอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อมและภูมิทัศน์ในโรงเรียนเครือข่าย

14. ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษานอกโรงเรียน (กศน.) ได้จัดทำโครงการการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ โครงการวิถีเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืนเกษตรอินทรีย์

15. วิทยาลัยการอาชีพเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้จัดโครงการสร้างผู้ประกอบการร้านซ่อมจักรยานยนต์ให้กับนักเรียนนักศึกษา ให้สามารถประกอบอาชีพอิสระของตนในห้องถิ่น

16. วิทยาลัยเกษตรและเทคโนโลยีบุรีรัมย์ อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) ได้จัดโครงการปฎิชีวะภาพจากเศษวัสดุและจุลินทรีย์ที่มีประสิทธิภาพ โครงการหารายได้ระหว่างเรียน โครงการชีวิวิถี โครงการอาสาพัฒนาสิ่งแวดล้อม และภูมิทัศน์ในโรงเรียนเครือข่าย

สรุปได้ว่า โครงการหรือกิจกรรมตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้จัดให้มีการเรียนรู้ทั้งในห้องเรียนและนอกห้องเรียน มีการเรียนรู้จากโรงเรียนต้นแบบหรือตัวอย่าง เพื่อค้นหากิจกรรมที่เป็นรูปธรรม เป็นการสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องชัดเจน และปลูกฝังคุณลักษณะอันพึงประสงค์ให้สอดคล้องกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ในที่สุด และได้ดำเนินการประเมินโครงการ มีผลการประเมินดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2550 ก : 49 - 50)

1. ด้านการบริหารจัดการสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาบางแห่งไม่เข้าใจหลักการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา จึงดำเนินการได้ไม่ตรงกับเป้าหมายการบูรณาการหลักสูตรปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาที่แท้จริง สถานศึกษาที่อยู่ในชนบทห่างไกลบางแห่ง พบว่า การขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาได้ดีมีร่องรอยการดำเนินการอย่างประจักษ์ แต่ไม่มีการบันทึกและการจัดทำเอกสารทางวิชาการในเรื่องงบประมาณ พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ไม่เข้าใจการใช้งบประมาณในการดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน พบว่า สถานศึกษาบางแห่งยังไม่เข้าใจมาตรฐานการเรียนรู้ในแต่ละชั้นปี และไม่สามารถจัดทำหน่วยการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับแต่ละระดับชั้นปีได้ ครูผู้สอนยังไม่สามารถบูรณาการหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เข้ากับหลักสูตรปกติได้ครบทุกกลุ่มสาระ และยังพบอีกว่า สถานศึกษาบางแห่งเน้นดำเนินการด้านการเกษตร เช่น การปลูกผัก เลี้ยงปลา เลี้ยงไก่ เพียงด้านเดียว

3. ด้านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน พบว่า สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนมีหลักคิดและหลักปฏิบัติในการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง แต่ยังขาดการลงมือปฏิบัติจริง เช่น การออม การทำบัญชี รับ - จ่าย การประหยัด การทำการเกษตร

4. ด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ผู้บริหาร ครูและบุคลากรทางการศึกษา ขาดความรู้ความเข้าใจการนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และการบูรณาการหลักสูตรสู่การเรียนการสอนอย่างแท้จริง

5. ด้านทั่วไป พบว่า การดำเนินงาน โครงการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาในสวนกลางไม่คล่องตัวนัก เนื่องจากขาดผู้มีความรู้ ความเข้าใจหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างถ่องแท้ ผู้ดำเนินการขับเคลื่อนหลักมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้การดำเนินงานด้อยคุณภาพ ไม่ราบรื่นเท่าที่ควรจะเป็น ระบบการประสานการดำเนินงานระหว่างเครือข่ายยังไม่ชัดเจนนัก สถานศึกษาที่ดำเนินการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ขาดวิทยากรที่จะบรรยายชี้แจง สร้างความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนรู้การสอน

3. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นหน่วยงานหลักในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่กำหนดทิศทาง กรอบนโยบาย เพื่อให้โครงการบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ ได้น้อมนำการดำเนินงานตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาเป็นกรอบทิศทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการดำเนินงาน โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาการศึกษาที่สมดุลและยั่งยืน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ เพื่อวางรากฐานสำหรับการพัฒนาที่ต่อเนื่องในระยะยาว นั่นคือ หลัก 3 ประกัน ได้แก่ การประกันโอกาส การประกันคุณภาพ และประกันประสิทธิภาพ เพื่อให้เด็กที่เข้ารับบริการการศึกษาทุกคน ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองหรือชนบท หรือเด็กทุกกลุ่มเป้าหมาย มีความเสมอภาค เท่าเทียมกันในด้านโอกาสที่จะได้เข้าเรียน มีการเน้นให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักในเรื่อง “คุณธรรมนำความรู้” เพื่อให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพ เป็นที่พึงประสงค์ของสังคม พร้อมทั้งการมีประสิทธิภาพ ของการบริหารจัดการได้รับการพัฒนาให้เกิดความคล่องตัวและชัดเจน ส่งผลให้เกิดการกระจายอำนาจสู่การปฏิบัติในแต่ละช่วงชั้น ได้อย่างเหมาะสม ภายใต้แนวทางการดำเนินงาน ได้แก่ ด้านปริมาณ มีกลยุทธ์ คือ การเพิ่มโอกาสและสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้ครอบคลุมผู้รับบริการทุกกลุ่มเป้าหมายและพื้นที่ ซึ่งมีจุดเน้นในการดำเนินงานที่สำคัญ ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551 : 5 - 17)

1. ส่งเสริม สนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัย เพื่อพัฒนาเด็กอายุ 4-6 ขวบ ให้มีความพร้อมทั้ง 4 ด้าน เพื่อรองรับการศึกษาในระดับการศึกษาภาคบังคับ
2. จัดบริการให้เด็กอายุ 7-14 ปี ได้เข้าเรียนการศึกษาภาคบังคับอย่างต่อเนื่องจนจบหลักสูตร 9 ปี (ม.3) และส่งเสริมสนับสนุนให้เด็กที่จบ ม.3 ทุกคน ได้เข้าเรียนต่อในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายทุกคนในรูปแบบที่หลากหลาย

3. ส่งเสริมสนับสนุนบุคคล ครอบครัวและสถาบันอื่น ตามกฎหมายบัญญัติ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา
  4. สนับสนุนให้เด็กไร้สัญชาติ เด็กที่อาศัยอยู่เขตแนวตะเข็บชายแดน ให้ได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงในรูปแบบที่เหมาะสม
  5. ส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้ทั้ง 3 รูปแบบ คือ ในระบบ นอกกระบบ และตามอัธยาศัย
  6. จัดการศึกษาให้เด็กด้อยโอกาส เด็กพิการ เพิ่มขึ้น
- ด้านคุณภาพ มีกลยุทธ์ คือ เร่งปฏิรูปการศึกษา บุคลากรและกระบวนการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีจุดเน้นที่สำคัญ คือ

1. การแก้ปัญหาการอ่าน การเขียน และการคิดเลขของนักเรียน
2. การแก้ปัญหาโรงเรียนที่มีผลการประเมินต่ำกว่ามาตรฐาน
3. การส่งเสริมการคิดวิเคราะห์
4. การยกระดับผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนด้านคณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และการคิดเชิงวิเคราะห์
5. การปรับหลักสูตรแกนกลาง
6. การพัฒนาคุณภาพ โรงเรียนขนาดเล็ก
7. ส่งเสริมสนับสนุนการสอบเป็นครูและบุคลากร โดยเชื่อมโยงกับการประเมินสมรรถนะ ผลการปฏิบัติงาน มาตรฐานวิทยฐานะ มาตรฐานกำหนดตำแหน่ง และวิชาชีพตามมาตรฐานวิชาชีพ
8. เร่งพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม ระเบียบวินัย ความรับผิดชอบและทักษะชีวิต
9. ส่งเสริมความเข้มแข็งให้เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริหารทั่วไป ด้านบริหารจัดการ ด้านบริหารบุคคล และด้านบริหารงบประมาณ

สรุปได้ว่า ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่แสดงให้เห็นว่า ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ฯลฯ ที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้น้อมนำมาเป็นกรอบนโยบายการจัดการศึกษานั้น เป็นการสนองตอบต่อโอกาสในการเข้าถึงบริการทางการศึกษาที่มีความสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม เศรษฐกิจและการเมือง ซึ่งผู้เรียนจะเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ร่วมกับ

ผู้อื่น ได้อย่างมีความสุข ได้รับการปลูกฝังความเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในทุกกลุ่มเป้าหมาย ทั้งกลุ่มปกติ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส กลุ่มผู้พิการ และกลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษ ซึ่งจะส่งผลให้เยาวชนวัยศึกษาเติบโตขึ้นเป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศชาติ และช่วยผลักดันให้ประเทศชาติมีความเจริญรุดหน้าทัดเทียมกับอารยประเทศต่อไปในอนาคต

4. เศรษฐกิจพอเพียงกับนโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ กลยุทธ์ จุดเน้น ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. 2550 : 16 – 17)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นหน่วยงานหลักในการจัด และส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีคุณธรรม นำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐาน

พันธกิจ

จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง

มีคุณภาพมีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและ

พัฒนาสู่มาตรฐาน

เป้าประสงค์

1. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับ โอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามสิทธิอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการศึกษา

กลยุทธ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้ภารกิจดังกล่าวสามารถตอบสนองสภาพปัญหาเฉพาะและรองรับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดกลยุทธ์ ปี 2551 ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. 2551 : 16 - 17)

กลยุทธ์ที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

กลยุทธ์ที่ 4 กระจายอำนาจและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติตามหลักคุณธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล ความสามัคคี คุณธรรมตามหลักสูตร และคุณธรรมที่กัตสรรโดยคณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน โดยปี 2551 มีจุดเน้น ดังนี้

1. โรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ที่นำคุณธรรมที่กัตสรรเชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระและสู่วัฒนธรรมองค์กร โดยให้ความสำคัญแก่การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจริง
  2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบและโรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบที่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
  5. การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- การจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ได้เสนอตามลำดับ ดังนี้
- (คณะกรรมการบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน. 2549 ก : 1 - 9)

1. การดำเนินการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง มีแนวทางการดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

- 1.1 วิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
- 1.2 วิเคราะห์สาระ สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ มาตรฐานและมาตรฐานการเรียนรู้ ช่วงชั้น ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

1.3 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของสาระ/มาตรฐาน/มาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น
ในกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ที่สอดคล้องกับหลักแนวคิดเศรษฐกิจ
พอเพียง

1.4 จัดทำมาตรฐานการเรียนรู้ เศรษฐกิจพอเพียง รายปี

1.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้

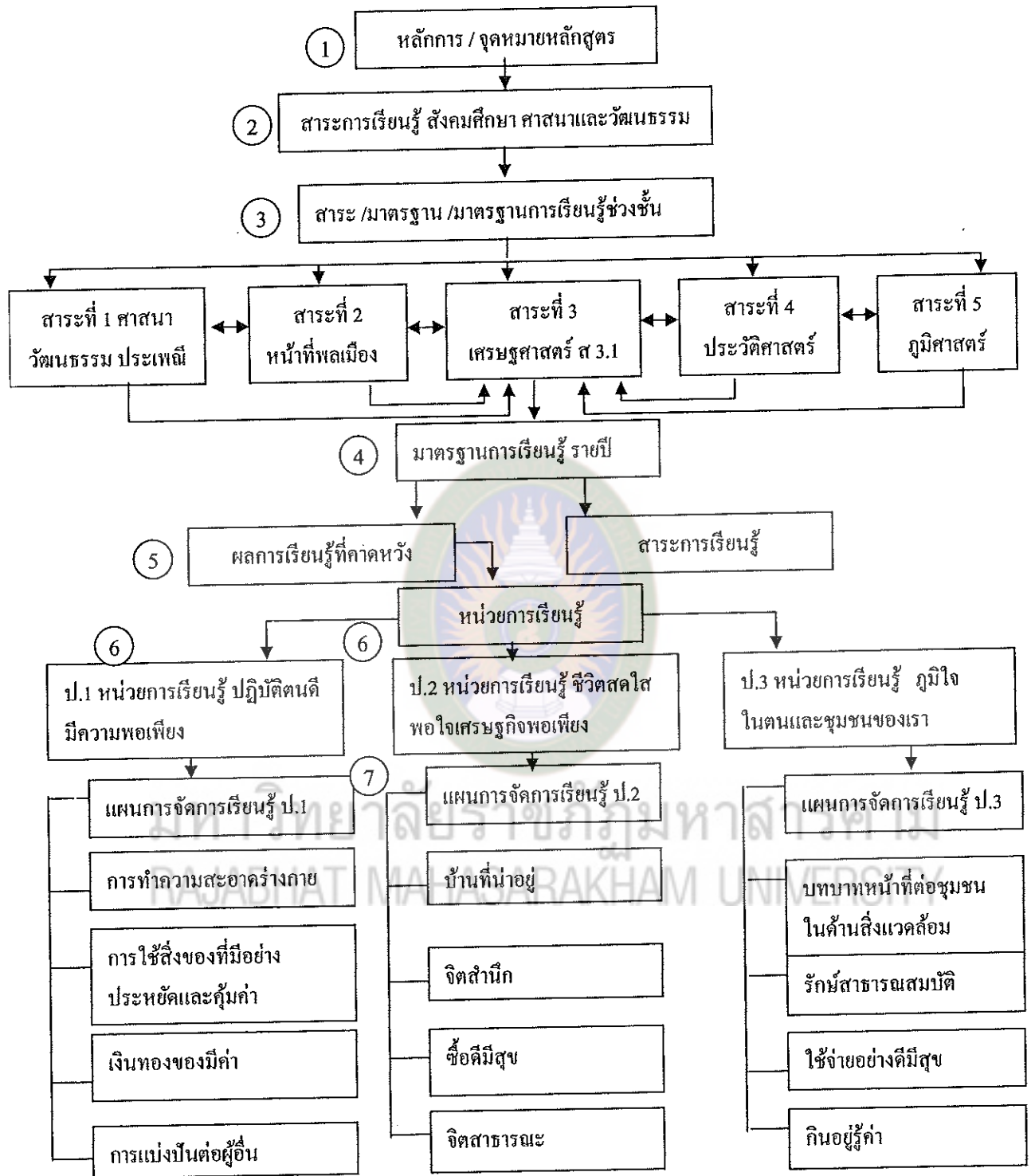
1.6 จัดทำหน่วยการเรียนรู้บูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง

1.7 จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้

2. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1 คังแผนภูมิที่ 2

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 2 แผนภูมิการพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

3. หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐานที่ ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต
และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจ
หลักการเสริมธุรกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 1 เข้าใจระบบวิธีการของเสริมธุรกิจพอเพียงและ
สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

มาตรฐานการเรียนรู้เสริมธุรกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 1 (ชั้น
ประถม ศึกษาปีที่ 1-3)

ตารางที่ 1 มาตรฐานการเรียนรู้เสริมธุรกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 1

ชั้นป.1	ชั้นป.2	ชั้นป.3
1. รู้จักช่วยเหลือตนเอง	1. ปฏิบัติหน้าที่ของตนเองและ ครอบครัวอย่างมีความรับผิดชอบ	1. รู้จักช่วยเหลือครอบครัว และชุมชน
2. ใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด	2. รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และคุ้มค่า	2. รู้จักเลือกใช้ทรัพยากร อย่างประหยัดและคุ้มค่า
3. รู้จักการออม	3. มีวินัยในการใช้จ่าย	3. วิเคราะห์รายรับ – รายจ่าย ของตนเอง
4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของที่มี ให้กับผู้อื่น	4. รู้จักแบ่งปันสิ่งของและช่วยเหลือ ผู้อื่น	4. รู้จักเสียสละแบ่งปัน ทรัพยากรที่มีเพื่อ ประโยชน์ต่อส่วนรวม
	5. ปฏิบัติตนตามหลักเสริมธุรกิจ พอเพียงอย่างมีความสุข	5. ชื่นชมต่อการปฏิบัติตน ตามหลักเสริมธุรกิจพอเพียง

4. ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 1

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 : ปฏิบัติตนดีมีความพอเพียง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 การทำความสะอาดร่างกาย

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 การใช้สิ่งของที่มีอย่างประหยัดและคุ้มค่า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 เงินทองของมีค่า

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 การแบ่งปันต่อผู้อื่น

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 : ชีวิตสดใส พอใจเศรษฐกิจพอเพียง

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 บ้านที่น่าอยู่

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 จิตสำนึก

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ชี้อดีมีสุข

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 จิตสาธารณะ

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 : ภูมิใจในตนและชุมชนของเรา

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 1 บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 2 รักรักษ์สาธารณะสมบัติ

แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 3 ใช้จ่ายอย่างดีมีสุข

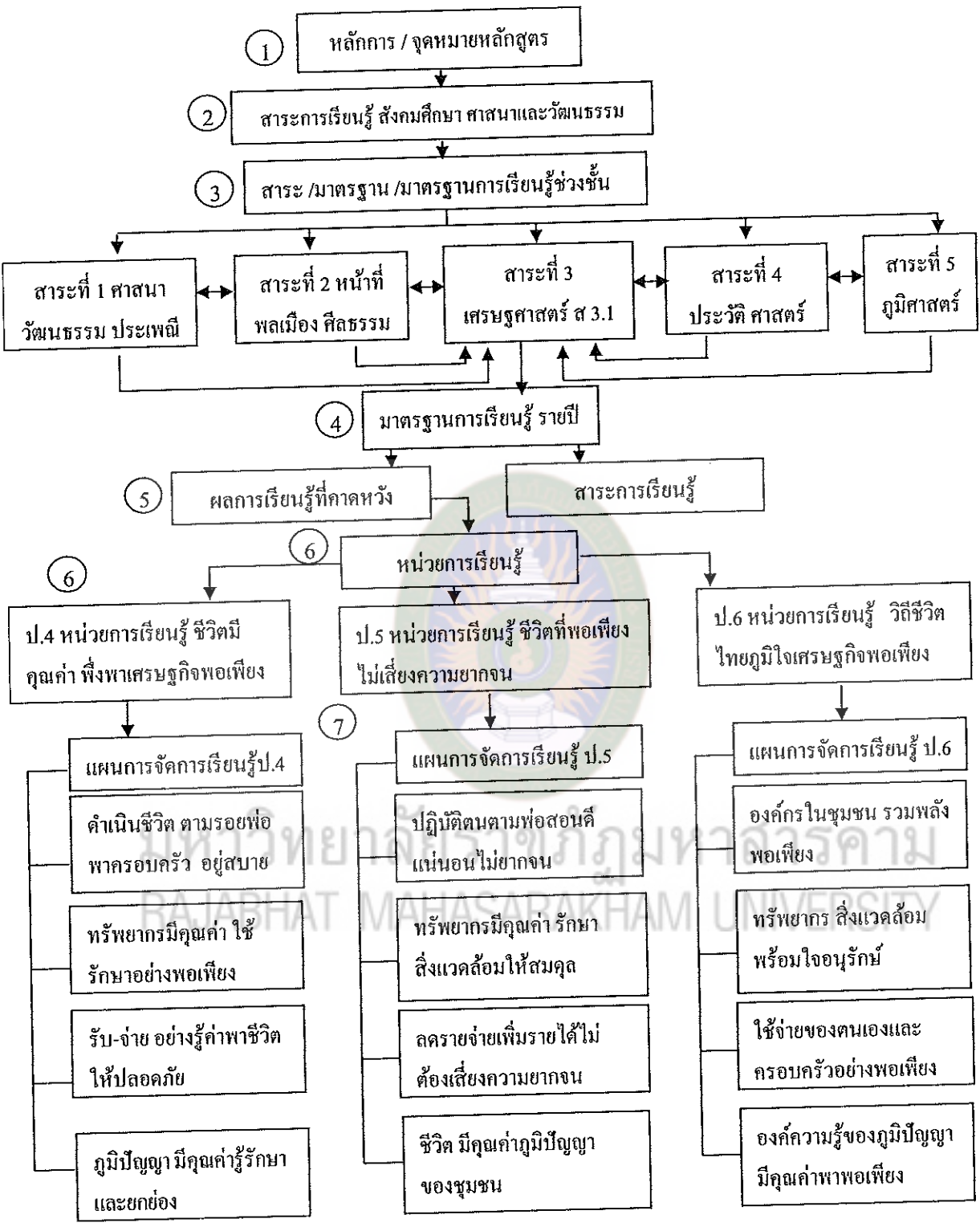
แผนการจัดการเรียนรู้ที่ 4 กินอยู่รู้ค่า

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทาง

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2 เสนอตามลำดับ ดังนี้ (ขณะทำงานบูรณาการ
เศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน. 2549 ข : 2 - 4)

5. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

ผังแผนภูมิที่ 3

แผนภูมิที่ 3 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 2

6. สาระและมาตรฐานหลักสูตรกลุ่มสาระการเรียนรู้ สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

มาตรฐานการเรียนรู้ : สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สาระที่ 3

เศรษฐศาสตร์

ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด ได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้ง เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

ส 3.2 เข้าใจระบบและสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ ของระบบเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกัน ทางเศรษฐกิจ

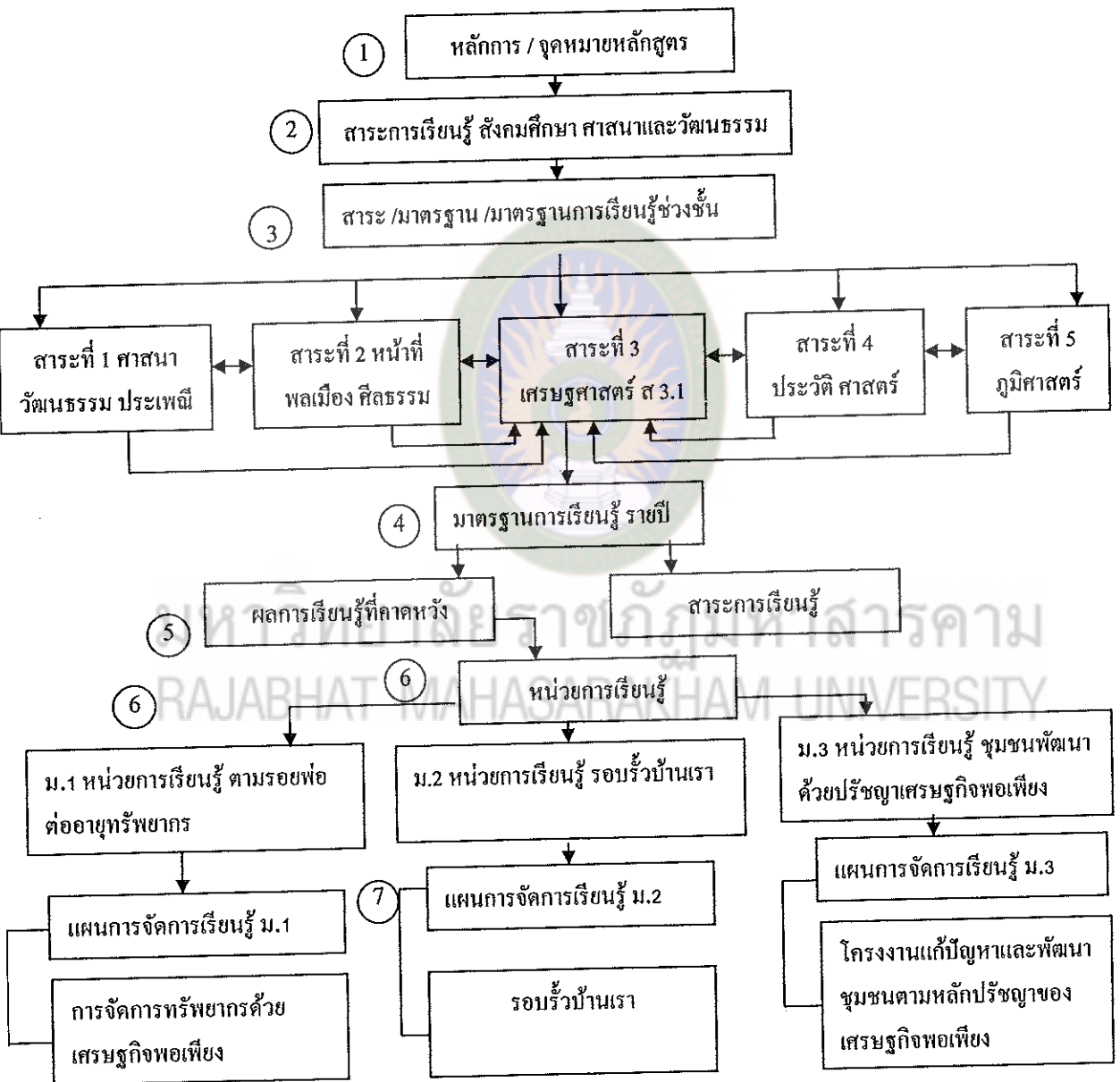
มาตรฐานช่วงชั้นที่ 2 เข้าใจระบบวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียงและสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวัน

ตารางที่ 2 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 2

ชั้น ป. 4	ชั้น ป. 5	ชั้น ป. 6
1. เข้าใจหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงและนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน 2. สำรวจสภาพปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในชุมชนและเสนอแนวทางแก้ปัญหา 3. เข้าใจสภาพรายรับ – รายจ่าย ของตนเองและวางแผนการใช้จ่ายตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง 4. สำรวจและเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น	1. ปฏิบัติตนตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง 2. วิเคราะห์การใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลในชุมชน 3. เข้าใจสภาพรายรับ – รายจ่าย ของครอบครัวและนำหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว 4. มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และเผยแพร่ภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชน	1. เข้าใจระบบและวิธีการดำเนินงานขององค์กรในชุมชน ตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง 2. รู้จักใช้ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตามหลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง 3. วิเคราะห์วางแผนและจัดทำบันทึก รายรับ - รายจ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ 4. รวบรวมองค์ความรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3 เสนอตามลำดับ ดังนี้ (คณะทำงานบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียงสู่การเรียนการสอน. 2549 ค : 2 - 3)

7. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3 ดังแผนภูมิที่ 4

แผนภูมิที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 3

8. หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

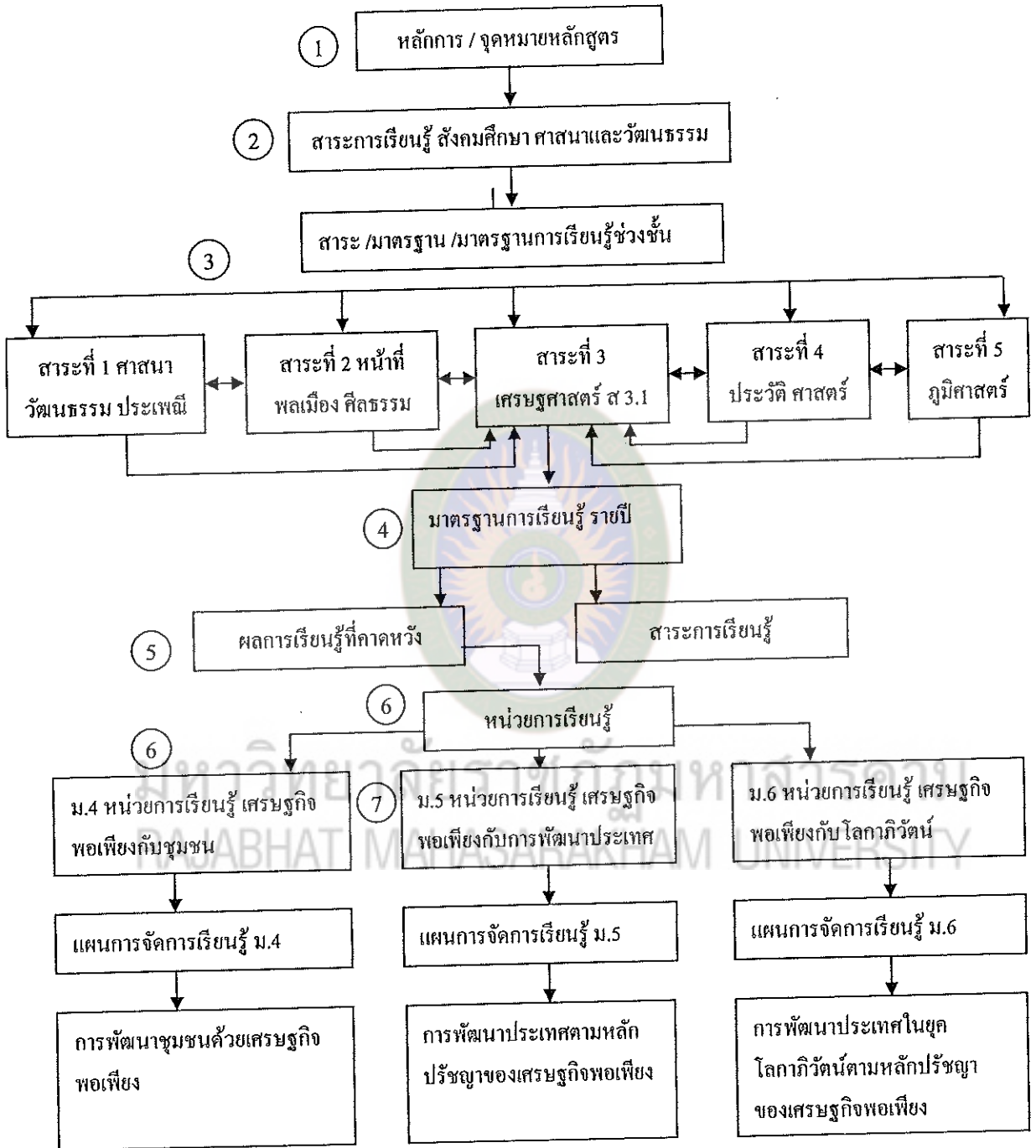
มาตรฐาน ส 3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ มาตรฐานการเรียนรู้เสริมธุรกิจพอเพียง แยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 3 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1-3)

ตารางที่ 3 มาตรฐานการเรียนรู้เสริมธุรกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 3

มัธยมศึกษาปีที่ 1	มัธยมศึกษาปีที่ 2	มัธยมศึกษาปีที่ 3
1. รู้และเข้าใจประวัติความเป็นมา ความหมาย หลักปรัชญา แนวคิดเสริมธุรกิจพอเพียง	1. สำรวจและวิเคราะห์ปัญหาของชุมชนด้านสังคม และเสริมธุรกิจ บนพื้นฐานของหลักแนวคิดเสริมธุรกิจพอเพียง	1. เข้าใจแนวทางพัฒนาชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สามารถนำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ไปใช้ในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ของตนเอง ครอบครัว และชุมชน	2. เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาของชุมชนด้านสังคม และเสริมธุรกิจตามหลักแนวคิดเสริมธุรกิจพอเพียง	2. มีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาชุมชน ด้านสิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

แนวทางการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4 เสนอตามลำดับ ดังนี้ (คณะกรรมการบูรณาการเสริมธุรกิจพอเพียง ผู้การเรียนการสอน. 2549 ง : 2 - 4)

9. การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเสริมธุรกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4 ดังแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 การพัฒนาหลักสูตรบูรณาการเศรษฐกิจพอเพียง ช่วงชั้นที่ 4

10. หลักสูตรเศรษฐกิจพอเพียงกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและ
วัฒนธรรม

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์

มาตรฐาน ส 3.1 : เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากรในการผลิตและการ
บริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้งเข้าใจหลักการของ
เศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีดุลยภาพ

มาตรฐานช่วงชั้นที่ 4 เข้าใจเกี่ยวกับระบบและวิธีการของเศรษฐกิจพอเพียง
และสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตาม
ชั้นปี ช่วงชั้นที่ 4 (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-6)

ตารางที่ 4 มาตรฐานการเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงแยกตามชั้นปี ช่วงชั้นที่ 4

ชั้นม. 4	ชั้นม. 5	ชั้นม. 6
1. เข้าใจและวิเคราะห์การ บริหารจัดการองค์กรวิสาหกิจ ชุมชน ตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง 2. ตระหนักในความสำคัญของ การบริหารจัดการ องค์กร วิสาหกิจชุมชน ตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3. นำแนวทางการจัดการ องค์กร วิสาหกิจชุมชน ตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียงมาประยุกต์ใช้ใน การดำเนินชีวิต	1. เข้าใจและวิเคราะห์การ พัฒนาประเทศตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 2. ตระหนักในความสำคัญของ การพัฒนาประเทศตามหลัก ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 3. นำแนวทางการพัฒนา ประเทศตามหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง มาประยุกต์ ใช้ในการดำเนินชีวิต	1. เข้าใจและวิเคราะห์หลักการ พัฒนาประเทศให้ก้าวหน้าไปได้ อย่างสมดุลภายใต้กระแสโลกา ภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญาของ เศรษฐกิจพอเพียง 2. ตระหนักในความสำคัญ ของ การพัฒนาประเทศ ให้ก้าวหน้าไป ได้อย่าง สมดุลภายใต้ กระแส โลกาภิวัตน์ โดยยึดหลักปรัชญา ของเศรษฐกิจพอเพียง 3. นำหลักการพัฒนาประเทศให้ ก้าวหน้าไปได้อย่างสมดุลภายใต้ กระแสโลกาภิวัตน์มาประยุกต์ใช้ ในการดำเนินชีวิต

ตารางที่ 5 ตัวอย่างหน่วยการเรียนรู้หลัก / หน่วยบูรณาการ

	มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
หน่วยการเรียนรู้หลัก สาระวิชา (ตัวอย่างหน่วยบูรณาการ)	เศรษฐกิจพอเพียง กับชุมชน การงานอาชีพและ เทคโนโลยี (กระทรวงไม่หลงทาง)	เศรษฐกิจพอเพียง กับการพัฒนาประเทศ ภาษาไทย (ลิจิตเรียงความ งดงาม ด้วยเศรษฐกิจพอเพียง)	เศรษฐกิจพอเพียงกับ โลกาภิวัตน์ ชีววิทยา (สิ่งมีชีวิตกับ สิ่งแวดล้อม)

ตารางที่ 6 ตัวอย่างเนื้อหาการจัดการเรียนการสอน

มัธยมศึกษาปีที่ 4	มัธยมศึกษาปีที่ 5	มัธยมศึกษาปีที่ 6
ระดับชุมชน/ จังหวัด - องค์กร - วิสาหกิจชุมชน - กลุ่มสัจจะออมทรัพย์ - เครือข่ายชุมชน ฯลฯ	ระดับประเทศ - แผนพัฒนาฯ ฉบับ 10 - เมกะโปรเจกต์ต่างๆ - โรงไฟฟ้าหินกรูด - แผนพัฒนาลุ่มน้ำต่างๆ ฯลฯ	ระดับโลก - FTA - WTO - พิธีสารเกียวโต - การพัฒนา ICT ฯลฯ

นอกจากนี้ ขวลิต จันท์ศรี ศึกษาวิจัย เรื่อง สาระการเรียนรู้ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียน ตามความคิดเห็นของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 2 (ขวลิต จันท์ศรี. 2550 : 74 - 82) พบว่า ทั้งสาระทั่วไป และสาระการเรียนรู้รายช่วงชั้น มีความจำเป็นที่จะนำมาใช้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียนอยู่ในระดับมาก ดังนี้

1. สาระทั่วไป ประกอบด้วย
  - 1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
  - 1.2 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- 1.3 ความพอประมาณหรือทางสายกลาง
- 1.4 ความมีเหตุผล
- 1.5 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี
- 1.6 เงื่อนไขความรู้ด้านความรอบรู้
- 1.7 เงื่อนไขความรู้ด้านความรอบคอบ
- 1.8 เงื่อนไขความรู้ด้านความระมัดระวัง
- 1.9 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต
- 1.10 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความขยัน
- 1.11 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความอดทน
- 1.12 เงื่อนไขคุณธรรมด้านการแบ่งปัน
- 1.13 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
2. สารการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วย
  - 2.1 การทำความสะอาดร่างกาย
  - 2.2 การใช้สิ่งของที่มีอย่างประหยัดและคุ้มค่า
  - 2.3 เงินทองของมีค่า
  - 2.4 การแบ่งปันต่อผู้อื่น
  - 2.5 บ้านที่น่าอยู่
  - 2.6 จิตสำนึก
  - 2.7 ซื่อสัตย์สุจริต
  - 2.8 จิตสาธารณะ
  - 2.9 บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม
  - 2.10 รักรักษาธรรมสมบัติ
  - 2.11 ใช้จ่ายอย่างดีมีสุข
  - 2.12 กินอยู่รู้ค่า
3. สารการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่ 2 ประกอบด้วย
  - 3.1 ดำเนินชีวิตตามรอยพ่อพาครอบครัวอยู่สบาย
  - 3.2 ทรัพยากรมีคุณค่า ใช้อย่างพอคิ

- 3.3 รับ-จ่ายอย่างรู้ค่าใช้รักษาอย่างพอดี
- 3.4 ภูมิปัญญาที่มีคุณค่า รักษาและยกย่อง
- 3.5 ปฏิบัติตนตามพ่อสอน แน่นนอนไม่ยากจน
- 3.6 ทรัพยากรมีคุณค่า รักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล
- 3.7 ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ ไม่ต้องเสี่ยงความยากจน
- 3.8 ชีวิตมีคุณค่า ภูมิปัญญาของชุมชน
- 3.9 องค์กรในชุมชน รวมพลังพอเพียง
- 3.10 ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมใจอนุรักษ์
- 3.11 ใช้จ่ายของตนเองและครอบครัวอย่างพอเพียง
- 3.12 องค์ความรู้ของภูมิปัญญา มีคุณค่าพอเพียง
4. สารการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ประกอบด้วย
  - 4.1 การจัดการทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียง
  - 4.2 บ้านคือวิมานของเรา
  - 4.3 บ้านในฝัน
  - 4.4 การจัดตกแต่งบ้านและบริเวณบ้าน
  - 4.5 รอบรั้วบ้านเรา
  - 4.6 คำประพันธ์เพื่อชีวิต
  - 4.7 การปลูกผักสวนครัวในกระถาง
  - 4.8 โครงการงานแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ

พอเพียง

- 4.9 ชีวิตสดใสในชุมชนน่าอยู่
- 4.10 การปฏิบัติงานทำแชมพูสมุนไพร
5. สารการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่ 4 ประกอบด้วย
  - 5.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน
  - 5.2 กระทงไม้หลงหาง
  - 5.3 เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ
  - 5.4 ลิขิตเรียงความ งดงามด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

5.5 เศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์

5.6 สิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

สรุปได้ว่า ในการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนนั้น จำเป็นต้องจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งสาระทั่วไป และสาระเฉพาะแต่ละชั้นเรียน ดังต่อไปนี้

1. สาระทั่วไป จัดให้เรียนรู้ทุกชั้นเรียน จำนวน 13 เรื่อง คือ

1.1 หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.2 ความหมายของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ความพอประมาณหรือทางสายกลาง

1.4 ความมีเหตุผล

1.5 การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

1.6 เงื่อนไขความรู้ด้านความรู้

1.7 เงื่อนไขความรู้ด้านความรอบคอบ

1.8 เงื่อนไขความรู้ด้านความระมัดระวัง

1.9 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความซื่อสัตย์ สุจริต

1.10 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความขยัน

1.11 เงื่อนไขคุณธรรมด้านความอดทน

1.12 เงื่อนไขคุณธรรมด้านการแบ่งปัน

1.13 การขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. สาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 1 ประกอบด้วย

2.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 : ปฏิบัติตนดีมีความพอเพียง ได้แก่ การทำความสะอาดร่างกาย การใช้สิ่งของที่มีอย่างประหยัดและคุ้มค่า เงินทองของมีค่า และการแบ่งปันต่อผู้อื่น

2.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 : ชีวิตสดใส พอใจเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่ บ้านที่น่าอยู่จิตสำนึก ซื่อสัตย์สุจริต และจิตสาธารณะ

2.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 : ภูมิใจในตนและชุมชนของเรา ได้แก่ บทบาทหน้าที่ต่อชุมชนในด้านสิ่งแวดล้อม รักษาธรรมชาติ ใช้จ่ายอย่างดีมีสุข และกินอยู่รู้ค่า

3. สารการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 2 ประกอบด้วย

3.1 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 : ชีวิตมีคุณค่า พึ่งพาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่
ดำเนินชีวิตตามรอยพ่อพาครอบครัวอยู่สบาย ทรัพยากรมีคุณค่าใช้รักษาอย่างพอดี รับ-จ่ายอย่าง
รู้ค่าใช้รักษาอย่างพอดี และภูมิปัญญาที่มีคุณค่า รักษาและยกย่อง

3.2 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 : ชีวิตที่พอเพียง ไม่เสี่ยงความยากจน ได้แก่
ปฏิบัติตนตามพ่อสอนเน้นอนไม่ยากจน ทรัพยากรมีคุณค่ารักษาสิ่งแวดล้อมให้สมดุล ลดรายจ่าย
เพิ่มรายได้ไม่ต้องเสี่ยงความยากจน และชีวิตมีคุณค่าภูมิปัญญาของชุมชน

3.3 ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 : วิถีชีวิตไทยภูมิใจเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่
องค์กรในชุมชนรวมพลังพอเพียง ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมพร้อมใจอนุรักษ์ ใช้จ่าย
ของตนเองและครอบครัวอย่างพอเพียง และองค์ความรู้ของภูมิปัญญาที่มีคุณค่าพอเพียง

4. สารการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 3 ประกอบด้วย

4.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 : ตามรอยพ่อต่ออายุทรัพยากร ได้แก่ การจัดการ
ทรัพยากรด้วยเศรษฐกิจพอเพียง บ้านคือวิมานของเรา บ้านในฝัน และการจัดตกแต่งบ้านและ
บริเวณบ้าน

4.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 : รอบรู้บ้านเรา ได้แก่ รอบรู้บ้านเรา คำ
ประพันธ์เพื่อชีวิต และการปลูกผักสวนครัวในกระถาง

4.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 : ชุมชนพัฒนาด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้แก่
โครงการแก้ปัญหาและพัฒนาชุมชนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ชีวิตสดใสในชุมชน
น่าอยู่ และการปฏิบัติงานทำแรมพูนสมุนไพร

5. สารการเรียนรู้เฉพาะช่วงชั้นที่ 4 ประกอบด้วย

5.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 : เศรษฐกิจพอเพียงกับชุมชน ได้แก่ เศรษฐกิจ
พอเพียงกับชุมชน และกระทงไม่หลงทาง

5.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 : เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ ได้แก่
เศรษฐกิจพอเพียงกับการพัฒนาประเทศ และลิขิตเรียงความ งดงามด้วยเศรษฐกิจพอเพียง

5.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 : เศรษฐกิจพอเพียงกับโลกาภิวัตน์ ได้แก่ เศรษฐกิจ
พอเพียงกับโลกาภิวัตน์ และสิ่งมีชีวิตกับสิ่งแวดล้อม

11. การจัดการเรียนรู้บูรณาการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการให้กับผู้เรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง มีแนวทางการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2544 : 21)

11.1 ความหมายของการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ให้ความหมายว่า หมายถึง การจัดการเรียนรู้โดยใช้ความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในศาสตร์หรือวิชาต่าง ๆ มากกว่า 1 วิชาขึ้นไป เพื่อแก้ปัญหา หรือแสวงหาความรู้ ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งทำให้ผู้เรียนได้ประยุกต์ ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ ในเวลาเดียวกัน ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม ซึ่งจะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้ง เนื่องจากการเรียนรู้ที่มีสภาพใกล้เคียงกับชีวิตจริง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 35) ต่อมา วิริยะ บุญยะนิवासน์ ให้ความหมายไปถึงการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศาสตร์หรือเนื้อหาสาขาวิชาต่าง ๆ ที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้อง ผสมผสานเข้าด้วยกัน เพื่อให้เกิดความรู้ที่มีความหมาย มีความหลากหลาย และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (วิริยะ บุญยะนิवासน์. 2543 : 13) และ ชวลิต จันทร์ศรี ให้ความหมายว่าเพิ่มเติมในลักษณะองค์รวม และสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ (ชวลิต จันทร์ศรี. 2544 : 4)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ หมายถึง การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระวิชาต่าง ๆ 2 เนื้อหาสาระวิชาขึ้นไป ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต

11.2 ความสำคัญของการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการ

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กล่าวถึงความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ 3 ประการคือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2542 : 1)

11.2.1 ศาสตร์ทุกศาสตร์ไม่อาจแยกจากกัน โดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม การจัดให้เด็กได้ฝึกทักษะ และเรียนรู้เนื้อหาต่าง ๆ อย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง

11.2.2 การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู

11.2.3 การเรียนแบบบูรณาการ ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด

ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะ กระบวนการและเนื้อหาสาระไปพร้อม ๆ กัน ส่วน วิริยะ บุญยะนิวาสน์ กล่าวถึงความจำเป็นของการบูรณาการนอกจาก 3 ประการดังกล่าวแล้ว ยังช่วยให้เกิดความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างความคิดรวบยอดในศาสตร์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมาย ช่วยให้เกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนเข้ากับชีวิตจริงได้ และในทางกลับกันก็สามารถเชื่อมโยงเรื่องในชีวิตจริงภายนอกห้องเรียนหรือนำไปใช้จริงได้ (วิริยะ บุญยะนิวาสน์. 2543 : 13-14) ส่วน ขวาลิต จันทร์ศรี เห็นว่า การจัดการกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญต่อผู้เรียนและครูผู้สอน คือ ต่อผู้เรียนทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา เวลา ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถ และทักษะอย่างหลากหลาย สร้างองค์ความรู้ได้ และมีความสุขในการเรียน ส่วนต่อครูผู้สอน ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาที่สอน แบ่งเบาภาระในการสอนของครู สอดคล้องกับนโยบายและหลักสูตร (ขวาลิต จันทร์ศรี. 2544 : 5)

สรุปได้ว่า การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีความสำคัญอย่างมากเพราะทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการ เนื้อหาสาระ สื่อต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นกับชีวิตจริง และทำให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ได้ ส่วนครูผู้สอนจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาที่สอน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู

11.3 รูปแบบการจัดการเรียนรู้บูรณาการ

การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการมีหลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีความแตกต่างกันซึ่งครูผู้สอนจะเลือกรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้กับเนื้อหาสาระวิชา ผู้เรียน และครูผู้สอนหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กำหนดให้มีการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการไว้ 4 รูปแบบ คือ (กรมวิชาการ. 2544 : 21-22)

11.3.1 การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว ผู้สอนสามารถจัดการเรียนรู้โดยเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ กับหัวข้อเรื่องที่สอดคล้องกับชีวิตจริงหรือสาระที่กำหนดขึ้นมา เช่น เรื่อง สิ่งแวดล้อม น้ำ เป็นต้น ผู้สอนสามารถเชื่อมโยงสาระ และกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่ม

สาระต่าง ๆ เช่น การอ่าน การเขียน การคิดคำนวณ การวิเคราะห์ต่าง ๆ ทำให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะ และกระบวนการเรียนรู้ไปแสวงหาความรู้ความจริงจากหัวข้อเรื่องที่กำหนด

11.3.2 การบูรณาการแบบคู่ขนาน มีผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งแล้วบูรณาการเชื่อมโยงแบบคู่ขนาน เช่น ผู้สอนคนหนึ่งสอนวิทยาศาสตร์ เรื่อง เงาม ผู้สอนอีกคนอาจสอนคณิตศาสตร์ เรื่องการวัดระยะทาง โดยการวัดเงา คิดคำนวณในเรื่องเงาในช่วงเวลาต่างๆ จัดทำกราฟของเงาในระยะต่าง ๆ หรืออีกคนหนึ่งอาจให้ผู้เรียนรู้ศิลปะ เรื่อง เทคนิคการวาดรูปที่มีเงา

11.3.3 การบูรณาการแบบสหวิทยาการ การบูรณาการในลักษณะนี้นำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ ซึ่งโดยทั่วไปผู้สอนมักจัดการเรียนการสอนแยกตามรายวิชาหรือกลุ่มวิชา แต่ในบางเรื่อง ผู้สอนจัดการเรียนการสอนร่วมกันในเรื่องเดียวกัน เช่น เรื่อง วันสิ่งแวดล้อมของชาติ ผู้สอนภาษาไทย จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนรู้ภาษา คำศัพท์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนวิทยาศาสตร์ จัดกิจกรรมค้นคว้าเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ผู้สอนสังคมศึกษาให้ผู้เรียนค้นคว้าหรือทำกิจกรรมชมรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและครู ผู้สอนสุขศึกษาอาจจัดให้ทำกิจกรรมเกี่ยวกับการรักษาสีสิ่งแวดล้อมให้ถูกสุขลักษณะ เป็นต้น

11.3.4 การบูรณาการแบบโครงการ ผู้สอนสามารถจัดการเรียนการสอนโดยบูรณาการเป็นโครงการ โดยผู้เรียนและครูผู้สอนร่วมกันสร้างสรรค์โครงการขึ้น โดยใช้เวลาการเรียนต่อเนื่องกันได้หลายชั่วโมง ด้วยการนำเอาจำนวนชั่วโมงของวิชาต่างๆ ที่ครูผู้สอนเคยสอนแยกกันมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน มีเป้าหมายเดียวกันในลักษณะของการสอนเป็นทีม เรียนเป็นทีมในกรณีที่ต้องการเน้นทักษะบางเรื่องเป็นพิเศษ ครูผู้สอนสามารถแยกกันได้ เช่น กิจกรรมเข้าค่ายดนตรี กิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ กิจกรรมเข้าค่ายศิลปะ เป็นต้น ส่วนชาวลิต จันท์ศรี (2544 : 7) กล่าวว่า การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว จัดการเรียนรู้อบรมการได้ทั้งภายในวิชา และระหว่างวิชา การบูรณาการแบบคู่ขนานจัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไปร่วมกันจัดการเรียนการสอนโดยอาจยึดหัวข้อเดียวกัน แต่สอนคนละวิชา การบูรณาการแบบสหวิทยาการ เป็นการนำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้โดยครูคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันสอน การบูรณาการแบบโครงการ เป็นการนำโครงการเรียนรู้ในสาระหรือวิชาต่างๆ ของนักเรียนหรือครูผู้สอนหลายโครงการมาจัดการเรียนรู้พร้อมกัน

สรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการมี 4 รูปแบบ คือ

1. การบูรณาการแบบผู้สอนคนเดียว สามารถจัดการเรียนรู้บูรณาการได้ทั้งภายในวิชา และระหว่างวิชา
2. การบูรณาการแบบคู่ขนาน จัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเดียวกันแต่สอนคนละวิชา
3. การบูรณาการแบบสหวิทยาการ เป็นการนำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ โดยครูคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันสอน
4. การบูรณาการแบบโครงการ เป็นการนำโครงการเรียนรู้ในสาระหรือวิชาต่าง ๆ ของนักเรียนหรือครูผู้สอนหลายโครงการมาจัดการเรียนรู้พร้อมกัน

11.4 กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

กระบวนการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ กรมวิชาการได้เสนอแนะว่าขั้นตอนแรก คือ การหาหัวเรื่อง ครูจะต้องกำหนดขอบเขตของการเรียนรู้ โดยพิจารณาถึงความต้องการ ความสนใจ และระดับพัฒนาการของเด็ก ครูอาจพิจารณาในบางประเด็นต่อไปนี้ (กรมวิชาการ, 2540 : 18)

11.4.1 เด็กต้องการมีส่วนร่วมในเรื่องใดบ้าง

11.4.2 เด็กสนุกสนานและตื่นตัวกับกิจกรรมแบบใด

11.4.3 เด็กกระตือรือร้นที่จะเรียนเมื่อใด

11.4.4 หัวข้อสนทนาของเด็กมีอะไรบ้าง

ขั้นต่อไปคือ การพิจารณาคัดเอาเรื่องที่เหมาะสมกับเด็กและชั้นเรียนมากที่สุด โดยมีเกณฑ์การพิจารณาดังนี้ (กรมวิชาการ, 2540 : 19)

เรื่องเหล่านั้น มีความรู้และประสบการณ์เดิมของเด็กเป็นพื้นฐานอยู่หรือไม่

เรื่องนั้น ๆ จะครองใจและเร้าความสนใจให้เด็กอยากเรียนรู้หรือไม่

เรื่องนั้น ๆ ให้สาระที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตในสังคมแก่เด็ก

อย่างไรบ้าง

นำหัวเรื่องมาขยายเรื่องย่อย ๆ ซึ่งจะมีขนาดต่างกัน บางเรื่องยาว และบางเรื่องสั้น เด็กจะพบเรื่องต่าง ๆ มากมายตลอดการศึกษา หลังจากได้หัวเรื่องเพื่อการเรียนรู้แล้ว ครูผู้สอนสามารถดำเนินการระดมสมองกับเด็ก ๆ เพื่อจัดกิจกรรมขึ้นรับกับเรื่องต่าง ๆ ด้วยการร่วมกัน

สร้างเครือข่ายของหลักสูตร (Curriculum web) ซึ่งจะช่วยให้ครูและนักเรียนได้เห็นภาพความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างเรื่องกับเนื้อหาตามหลักสูตร

เมื่อได้หัวข้อเรื่อง กิจกรรมเรียบร้อยแล้ว ต้องพิจารณาว่าครอบคลุมจุดประสงค์ที่ทางราชการกำหนดหรือมาตรฐานกำหนดหรือไม่ และนอกจากนี้ยังต้องกำหนด สื่อและการจัดเวลาเรียนทั้งวัน ให้อุปกับการเรียนบูรณาการ จะทำให้เด็กได้เรียนรู้กับสภาพที่ใกล้เคียงกับชีวิตจริงและเกิดการเรียนรู้ เมื่อไม่ถูกบีบด้วยเวลา (กรมวิชาการ. 2540 : 23)

ขั้นการจัดการเรียนรู้บูรณาการ จะจัดกิจกรรมอย่างหลากหลาย เพื่อช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ความเข้าใจในลักษณะองค์รวม หรือหลอมรวมกัน และครูจะได้รู้ถึงวิธีการคิดของนักเรียน ซึ่งดูได้จากผลงานและซักถาม

การประเมินผล ครูผู้สอนต้องค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจของลูกศิษย์ ความสามารถและทักษะในการสอนของตนเองด้วย การประเมินผลการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการต้องให้สอดคล้องกัน คือ

1. บันทึกผลงานของนักเรียน (Portfolio) ทั้งงานเดี่ยวและกลุ่ม

2. การประเมินผลแบบอื่น ๆ เช่น การประเมินผลภาคปฏิบัติ การประเมินโดยการสังเกต เป็นต้น สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กำหนดขั้นตอนการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการ 6 ขั้นตอน คือ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2541 : 35-36)

ขั้นที่ 1 กำหนดเรื่องที่จะสอน โดยการศึกษาหลักสูตรและวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ของเนื้อหาที่มีความเกี่ยวข้องกัน เพื่อนำมากำหนดเป็นหัวข้อเรื่อง หรือปัญหา หรือความคิดรวบยอดในการสอน

ขั้นที่ 2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยการศึกษาจุดประสงค์ของวิชาหลักและวิชารองที่จะนำมาบูรณาการ และกำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ในการสอนสำหรับหัวข้อเรื่องนั้น ๆ เพื่อการวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 3 กำหนดเนื้อหาย่อย เป็นการกำหนดเนื้อหาหรือหัวข้อเรื่องย่อย ๆ สำหรับการเรียนการสอนให้สนองจุดประสงค์การเรียนรู้ที่กำหนดไว้

ขั้นที่ 4 วางแผนการสอน เป็นการกำหนดรายละเอียดของการสอนตั้งแต่ต้นจนจบ โดยการเขียนแผนการสอน ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญเช่นเดียวกับแผนการสอนทั่วไป คือ สารสำคัญ จุดประสงค์ เนื้อหา กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ และการวัดและประเมินผล

ขั้นที่ 5 ปฏิบัติการสอน เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่กำหนดไว้ในแผนการสอน รวมทั้งมีการสังเกตพฤติกรรมนักเรียนของนักเรียน ความสอดคล้องสัมพันธ์กันของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผลสำเร็จของการสอนตามจุดประสงค์ โดยมีการบันทึกจุดเด่น จุดด้อยไว้สำหรับการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น

ขั้นที่ 6 การประเมินปรับปรุง และพัฒนาการสอน เป็นการนำผลที่ได้บันทึกรวบรวมไว้ในขณะปฏิบัติการสอน มาวิเคราะห์เพื่อปรับปรุงและพัฒนาแผนการสอนแบบบูรณาการให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ได้กล่าวถึงขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการว่ามีลำดับ 7 ขั้นตอน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2542 : 3)

1. กำหนดหัวเรื่อง (Theme) ที่จะใช้เป็นแกนในการบูรณาการ โดยให้เป็นเรื่อง que ผู้เรียนสนใจ ทั้งนี้จะเป็นหัวเรื่องที่สัมพันธ์กับรายวิชา/กลุ่มประสบการณ์ใดก็ได้

2. วิเคราะห์ห้วงความคิด โดยใช้หัวเรื่องเป็นแกน โดยพยายามให้ครอบคลุมทุกรายวิชา/กลุ่มประสบการณ์ โดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม พังความคิดควรได้มาจากประสบการณ์เดิมของผู้เรียนและครู

3. คุรออกแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนรายบุคคล/กลุ่ม

4. ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ ศึกษาภาคสนาม เรียนรู้ร่วมกันจากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย ผู้เรียนแต่ละคน/กลุ่ม อาจใช้เวลาเรียนรู้ต่างกัน

5. ผู้เรียนสรุปความรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจทบทวนพังความคิดที่ได้จัดทำไว้หรือสรุปตามรูปแบบที่พอใจและถนัด

6. ผู้เรียนนำเสนอความรู้ในรูปแบบหลากหลาย

7. ประเมินผลการเรียนรู้ โดยพิจารณาจากกระบวนการเรียนรู้และการนำเสนอความรู้ของผู้เรียน

ชวลิต จันทร์ศรี (2544 : 11) กล่าวถึง กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการที่มีประสิทธิภาพ ว่าควรจัดให้ครบ 6 ขั้นตอนคือ

1. กำหนดหัวเรื่องที่จะสอน
2. กำหนดเนื้อหาย่อยที่จะสอน
3. กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้ให้ครอบคลุมเนื้อหาย่อยที่จะสอน
4. วางแผนการสอน
5. ปฏิบัติการสอน
6. ประเมินผลการสอน ปรับปรุงและพัฒนา

สรุปได้ว่า การสอนแบบบูรณาการ ควรจัดให้ครบตามขั้นที่กำหนดไว้คือ

1. กำหนดเรื่อง
2. กำหนดเนื้อหา
3. กำหนดจุดประสงค์
4. จัดทำแผนการสอน
5. จัดการเรียนการสอน
6. ประเมินผลหลังสอน ปรับปรุงและพัฒนา

6. การวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ

ในการวัดและประเมินผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบบูรณาการ จะกระทำเช่นเดียวกันกับการสอนทั่ว ๆ ไป คือไม่ใช้วิธีทดสอบเพียงอย่างเดียว ยังมีวิธีการให้สอดคล้องกับการเรียนรู้แบบบูรณาการด้วย วิธีการวัดและประเมินที่ควรนำมาใช้คือ

1. การประเมินด้วยแฟ้มพัฒนางานของนักเรียน (Portfolio)
2. การประเมินผลภาคปฏิบัติ
3. การประเมินผลโดยการสังเกต

4. การประเมินจากการสนองตอบ คือ นักเรียนควรได้รับโอกาสแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลการเรียนรู้จากครูทั้งภาพรวมและการเชื่อมโยงความรู้ที่ได้รับ

อย่างไรก็ดีในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ จำเป็นต้องมีการพัฒนาวิธีการ พัฒนาสื่อ นวัตกรรม การวัดและประเมินผล รวมทั้งพัฒนาครูให้มีความรู้ความเข้าใจในการสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ ซึ่งมีผู้วิจัยได้ศึกษาไว้หลายเรื่อง กล่าวคือ เรื่อง กระบวนการพัฒนาครู

ในการสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 พบว่า กระบวนการพัฒนาครูในการสร้างหน่วยการเรียนรู้บูรณาการสำหรับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ช่วงชั้นที่ 3 มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) กำหนดนโยบาย ผู้รับผิดชอบและคณะทำงาน 2) จัดเตรียมความพร้อมคณะทำงาน 3) กำหนดแนวทางพัฒนาหน่วยการเรียนรู้บูรณาการ 4) ออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการ 5) นำแผนการจัดการเรียนรู้บูรณาการไปใช้ และ 6) สะท้อนผลการปฏิบัติ (ผดุง เพชรสุข. 2548 : บทคัดย่อ) การวิจัย เรื่อง การกระตุ้นในเรื่องจริยธรรมและการพัฒนาความคิดรวบยอดในเด็กหนุ่มสาวชาวชนบท (การพัฒนาจริยธรรมของนักเรียนในชนบท) พบว่า การพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมของนักเรียน 2 กลุ่ม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (Lanier, S. P. :1993 : Abstract) การวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของนักเรียนในการเปลี่ยนแปลงครูไปสู่การเรียนการสอนโดยมีนักเรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า ครูไม่มีพื้นฐานความเข้าใจที่ถูกต้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติ พวกเขา ก็จะสร้างแนวคิดที่ผิดขึ้นมาซึ่งนำไปสู่วิธีการสอนที่ไม่ถูกต้องด้วยเมื่อครูได้กลายเป็นผู้เรียนรู้เอง ไม่ใช่เพียงแต่เป็นผู้ปฏิบัติในเรื่องการเรียนการสอนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแล้ว ความเข้าใจที่มีต่อแนวความคิดและแนวทางการปฏิบัติจริงเรื่องชั้นเรียนที่มีผู้เรียนเป็นศูนย์กลางก็ถูกต้องและเหมาะสมขึ้น และครูบางคนนั้นความเข้าใจเรื่องแนวคิดนำไปสู่การปฏิบัติที่ดี และสำหรับครูบางคน การนำวิธีการดังกล่าวไปปฏิบัติจริงนำมาซึ่งความเข้าใจแนวความคิดนั้น (Confer, Carla S. 2000 : Abstract)

การวิจัยเรื่อง การกระตุ้นการพัฒนาจิตสำนึกในชั้นเรียนระดับวิทยาลัยผ่านการเรียนการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า นักศึกษาส่วนใหญ่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางบวก จากการวัด แบบ MID และเรียงความเกี่ยวกับความคิดรวบยอดก็ออกมาเชิงบวก การเปลี่ยนแปลงในฐานะตัวกลั่นกรองของผู้สังเกตการณ์ มีค่าความสัมพันธ์กับผลการวัด MID ซึ่งแสดงให้เห็นว่าสำหรับนักศึกษาส่วนใหญ่ เมื่อได้รับการสอน เรื่อง อารมณ์ การแสดงออก และการรับรู้แล้ว จะได้รับการปลุกฝังเรื่องการเรียนรู้ว่าการคิดเพื่อการตัดสินใจต้องทำอย่างไร สร้างความเชื่อมั่น เพื่อการควบคุมตนเอง และบรรลุถึงจิตสำนึก การสารภาพ โดยผ่านการเปิดเผยตัวตนอย่างแท้จริง (Torosyan, Roben. 2000 : Abstract) การวิจัย เรื่อง การเรียนรู้ร่วมกันของครูเรื่องการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยการสอนวิเคราะห์วรรณคดี เชิงการวิเคราะห์วาทะกรรม พบว่า ส่วนใหญ่ใช้วิธีการอภิปรายตามแบบการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ผลกระทบจากความรู้ที่มีและวิธีการนำไปใช้ และในครุมนักจะสร้างวิธีการสอนแบบใหม่ และ

ความรู้ใหม่ขึ้นมาในบางงานของครู (Katzmarek, JoAnne Marie. 2001 : Abstract) การวิจัย เรื่อง ผลจากการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ที่มีต่อความรู้สึกของนักเรียนในประเด็น เรื่อง การปกครองตนเอง ความรู้ความสามารถ และความเกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ เพื่อปรับใช้กับแรงจูงใจ ในการทำข้อสอบและผลการสอบ พบว่า นักเรียนที่มีแรงจูงใจในโรงเรียนไม่มีแนวโน้มที่จะทุจริต ในการสอบ ยิ่งไปกว่านั้น นักเรียนที่มีความรู้สึกถึงการปกครองตนเอง มีประสบการณ์ที่ดีใน โรงเรียน เช่น เกิดแรงจูงใจในโรงเรียน ยังเชื่อมั่นในความสามารถและความรู้ความเข้าใจของ ตนเอง และยังมีความรู้สึกเกี่ยวกับครูและเพื่อนๆ นักเรียนที่มีความรู้สึกสำนึกในการปกครองตนเอง จะไม่มีแนวโน้มในการทุจริตในการสอบ และได้คะแนนสอบสูง (Spurlock, Holly Lynn. 2001 : Abstract) การวิจัย เรื่อง การสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อค้นหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย ที่มีผลการดำเนินการดี พบว่า วิธีการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางของสถาบันที่มีผล การดำเนินงานดีนั้น เป็นการเปิดแนวทางในการประเมินคุณภาพของวิทยาลัย เมื่อเปรียบเทียบกับ ทรัพยากรที่มีมาแต่เดิม หรือชื่อเสียงที่ส่งต่อมา วิทยาลัยหรือมหาวิทยาลัยไม่จำเป็นต้องมีทรัพยากร มหาศาล หรือมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับเพื่อที่ประสบผลดีเยี่ยมในการจัดการเรียนการสอนแบบให้ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Hayek, John Connolly. 2001 : Abstract) การวิจัย เรื่อง รับฟังนักเรียน วิธี 3R สำหรับการพัฒนาโรงเรียนด้วยการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า ความเกี่ยวข้อง ความสัมพันธ์ และการยอมรับมีอิทธิพลต่อประสบการณ์ของนักเรียนในการเชื่อมโยงกับโรงเรียน (Berv, Jason Alexander. 2002 : Abstract) การวิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการมีส่วนร่วมใน การอภิปรายแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางกับผลสัมฤทธิ์ทางการของนักเรียนเกรด 5 ในวิชา วิทยาศาสตร์ พบว่า วิธีการสอนแบบให้นักเรียนเป็นศูนย์กลาง ในการอภิปราย ส่งเสริมให้เกิด ความเข้าใจในบทเรียนวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาครั้งนี้ทำทนายผู้สอนแบบเน้นเนื้อหา ให้นำวิธีการ สอนแบบให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการอภิปรายมากระตุ้นให้ผู้เรียนเข้ามา มีส่วนกับการสร้าง ความรู้ผ่านทางการอภิปราย การศึกษาในอนาคตควรจะเน้นที่การนำไปใช้ของวิธีการนี้เพื่อกำหนด ลักษณะสถานที่และระยะเวลาในการเรียนการสอนแบบดังกล่าว (Mathues, Patricia Kelly. 2003 : Abstract) การวิจัย เรื่อง การรับรู้เรื่องการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางในโครงการ ฝึกหัดครู พบว่า การสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง และการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางนั้น ขัดแย้งกันกับกระบวนการทัศน์เรื่องการเรียนรู้ ยิ่งไปกว่านั้น ผู้เข้าร่วมการวิจัย ยังเห็นด้วยว่าบทบาท ของครูและนักเรียน กลวิธีการเรียนการสอน และวัฒนธรรมของสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้

แตกต่างกันไปตามแต่ละรูปแบบการสอน (Norwood, Rachel N. 2004 : Abstract) การวิจัยเรื่อง การฝึกรอบม โดยการสนับสนุนเทคโนโลยีแบบบูรณาการของรัฐ ผลกระทบที่มีต่อครูประถมศึกษาที่ใช้วิธีการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า มีความแตกต่างเป็นอย่างมากของครูที่เข้ารับการฝึกรอบมในเรื่องความเชื่อที่ว่าการสอนแบบให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางนั้นเหมาะสมกับการใช้เทคโนโลยีแบบบูรณาการ (Di Benedetto, April O. 2004 : Abstract) การวิจัย เรื่อง การจัดการชั้นเรียนแบบนักเรียนและครูเป็นศูนย์กลาง กรณีศึกษาเรื่องความเชื่อและการปฏิบัติของครู 3 คน พบว่า ไม่มีครูคนใดที่เลือกใช้วิธีการสอนแบบใดแบบหนึ่งหรือปรัชญาหลักการสอนแบบใดมาใช้ โดยเฉพาะ ยิ่งไปกว่านั้นครูทั้งสามยังนำสื่ออิเลคทรอนิกส์มาใช้ร่วมกับกลวิธีหลากหลายแล้วแต่ประสิทธิภาพของวิธีการแต่ละอย่าง โดยปรับใช้กับแต่ละสถานการณ์ (Garrett, Tracey. 2005 : Abstract)

จากการศึกษาการจัดการเรียนรู้บูรณาการตามแนวทางปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพอสรุปได้ดังนี้

1. การจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาสาระวิชาต่าง ๆ
- 2 เนื้อหาสาระวิชาขึ้นไป
  2. ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้แบบองค์รวม และสามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิต
  3. ช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชา ลดเวลาการเรียนรู้ของผู้เรียน
  4. ทำให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ใช้ความคิด ประสบการณ์ ความสามารถและทักษะต่าง ๆ อย่างหลากหลาย
  5. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ทักษะกระบวนการเนื้อหาสาระ สื่อต่าง ๆ ไปพร้อม ๆ กัน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิชาต่าง ๆ เหล่านั้นกับชีวิตจริง
6. ครูผู้สอนจะช่วยลดความซ้ำซ้อนของเนื้อหาวิชาที่สอน เป็นการแบ่งเบาภาระในการสอนของครู
7. ครูสามารถเลือกรูปแบบการสอนถึง 4 รูปแบบ คือ แบบผู้สอนคนเดียว สามารถจัดการเรียนรู้บูรณาการได้ทั้งภายในวิชาและระหว่างวิชา แบบคู่ขนาน จัดการเรียนรู้โดยครูผู้สอนตั้งแต่สองคนขึ้นไป ร่วมกันจัดการเรียนการสอน โดยอาจยึดหัวข้อเดียวกันแต่สอนคนละวิชา แบบสหวิทยาการ เป็นการนำเนื้อหาจากหลายกลุ่มสาระมาเชื่อมโยงเพื่อจัดการเรียนรู้ โดย

ครูคนเดียวหรือหลายคนร่วมกันสอน และแบบโครงการ เป็นการนำโครงการเรียนรู้ในสาระหรือวิชาต่าง ๆ ของนักเรียนหรือครูผู้สอนหลายโครงการมาจัดการเรียนรู้พร้อมกัน

8. มีขั้นตอนการสอน 5 ขั้นตอน คือ กำหนดเรื่อง กำหนดเนื้อหา กำหนดจุดประสงค์ จัดทำแผนการสอน จัดการเรียนการสอน และประเมินผลหลังสอน ปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งประเมินจากแฟ้มพัฒนางานของนักเรียน (Portfolio) ภาคปฏิบัติ การสังเกต และจากการสนทนากับนักเรียน

รูปแบบและการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการ

1. ความหมายของรูปแบบ

คำว่า “รูปแบบ” หรือ Model แปลเป็นภาษาไทยและนำมาใช้ในวงวิชาการอยู่หลายคำนอกเหนือจากคำว่า “รูปแบบ” เช่น ตัวแบบ ต้นแบบ หรือแบบจำลอง เป็นต้น และจากการศึกษาเอกสาร วารสาร และนิตยสารได้ให้ความหมายไว้ ดังนี้

พจนานุกรม Contemporary English ของ Longman Dictionary of Contemporary English (1987 : 668) ให้ความหมายคำนี้เอาไว้ 5 ความหมาย แต่โดยสรุปแล้วจะมี 3 ลักษณะใหญ่ๆ คือ 1) Model หมายถึง แบบอย่างย่อส่วนของจริง ตรงกับภาษาไทยว่า แบบจำลอง เช่น แบบจำลองเรือดำน้ำ เป็นต้น 2) Model หมายถึง สิ่งของหรือคนที่นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง เช่น ครูแบบอย่าง นักเดินแบบ หรือแม่แบบในการวาดภาพศิลป์ เป็นต้น 3) Model หมายถึง แบบหรือรุ่นของผลิตภัณฑ์ต่างๆ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์รุ่น 864x เป็นต้น นักการศึกษาได้ศึกษาความหมายของคำว่า รูปแบบ (Model) ในหนังสือ Encyclopedic of Psychology and Education ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้ (Raj. 1996 : 98)

1. รูปแบบ คือ รูปย่อของความจริงของปรากฏการณ์ ซึ่งแสดงด้วย ข้อความ จำนวน หรือ ภาพ โดยการลดทอนเวลาและเทศะ ทำให้เข้าใจความจริงของปรากฏการณ์ได้ดียิ่งขึ้น

2. รูปแบบ คือ ตัวแทนของการใช้แนวความคิดของโปรแกรมที่กำหนดเฉพาะสำหรับกรอบแนวคิดในการจัดองค์การและการบริหารองค์การนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควรใช้คำว่า “รูปแบบ” มากกว่าคำอื่น ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น รูปแบบการบริหารเป็นกรอบแนวคิด

ที่นำเสนอเพื่อเป็นแนวทางในการจัดองค์การและบริหารองค์การนั้นเป็นการออกแบบระบบงาน และแนวทางการดำเนินการในการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล และรูปแบบ การบริหารก็คล้ายกับแบบจำลองอื่น ๆ ผู้ออกแบบต้องกำหนดองค์ประกอบสำคัญที่ต้องการ นำเสนอให้เห็นว่ารูปแบบ ที่ผู้เสนอเห็นว่าจะทำให้การดำเนินงานประสบผลสำเร็จอย่างมี ประสิทธิภาพ รูปแบบการบริหาร หมายถึง แบบแผนในการดำเนินงานของฝ่ายบริหารเพื่อให้ การดำเนินงานขององค์การดำเนินไปในทิศทางที่พึงประสงค์และนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ ขององค์การ ดังนั้น รูปแบบการบริหารจึงประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญสองส่วน คือ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ และกลไกของรูปแบบซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของรูปแบบเพื่อ การบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ โดยมีบริบทเป็นเงื่อนไขของการเกิดขึ้น คงอยู่ และล่มสลาย ของรูปแบบที่สร้างขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 : 13) รูปแบบ หมายถึง สิ่งที่ แสดงโครงสร้างและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของรูปแบบการบริหาร โรงเรียนในกำกับของ รัฐ เพื่อช่วยให้สามารถวิเคราะห์และเข้าใจการบริหาร โรงเรียนในกำกับของรัฐได้ดีขึ้นและง่าย ยิ่งขึ้น (จินตนา สักดิ์ภู่อารม. 2545 : 9-10) รูปแบบ หมายถึง ตัวแทนที่สร้างขึ้นเพื่ออธิบาย พฤติกรรมของลักษณะบางประการของสิ่งที่เป็นจริงอย่างหนึ่ง (สวัสดี สุคนธรังสี. 2520 : 206) รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างของสิ่งที่ได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น (มณฑกาญจน์ ทองใย. 2549 : 11-12) รูปแบบ หมายถึง โครงสร้าง โปรแกรม แบบจำลอง หรือ ตัวแบบที่จำลองสภาพความเป็นจริง ที่สร้างขึ้นจากการลดทอนเวลาและเทศะ พิจารณามีสิ่งใดบ้างที่จะต้องนำมาศึกษาเพื่อใช้แทน แนวคิดหรือปรากฏการณ์ใดปรากฏการณ์หนึ่ง โดยอธิบายความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบนั้น ๆ (บุญส่ง หาญพานิช. 2546 : 91-92)

จากการศึกษาความหมายของรูปแบบ พอสรุปได้ว่า รูปแบบ หมายถึง แบบอย่างย่อส่วน จำลองจากของจริง หรือสิ่งที้นำมาใช้เป็นแบบอย่างในการดำเนินการบางอย่าง ในการบริหาร รูปแบบ หมายถึง แนวทางการดำเนินการในการบริหารเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล ผู้ออกแบบต้องกำหนดองค์ประกอบสำคัญในการดำเนินงานของฝ่ายบริหารเพื่อให้การดำเนินงาน ขององค์การดำเนินไปในทิศทางที่พึงประสงค์และนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ และกลไกของรูปแบบซึ่งเป็นตัวจักรในการทำหน้าที่ของรูปแบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์

2. ประเภทของรูปแบบ

นักการศึกษาได้วิจัยเกี่ยวกับรูปแบบไว้หลายเรื่อง ผลการวิจัย พบว่ารูปแบบมีสองลักษณะ คือ รูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นรูปธรรม และรูปแบบที่เป็นแบบจำลองของสิ่งที่เป็นนามธรรม (รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ, 2548 : 78) ซึ่งสอดคล้องกับความหมายที่ Tosi and Carroll กล่าวเอาไว้ว่า รูปแบบเป็นนามธรรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่าย ๆ ไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากขึ้น และมีทั้งรูปแบบเชิงกายภาพ (Physical Model) ที่เป็นแบบจำลองของวัตถุ เช่น แบบจำลองหอดูดาวแห่งชาติ แบบจำลองเครื่องบินขับไล่ (Tosi and Carroll, 1982 : 163) นอกจากนี้ ยังมีการแบ่งประเภทของรูปแบบตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยายอธิบายปรากฏการณ์นั้น ๆ เป็นหลัก (Joyce and Weil, 1985) นอกจากนี้ ได้มีการแบ่งประเภทรูปแบบจำลองในการศึกษาเป็น 4 ประเภท สรุปได้ดังนี้ (Keeves, 1988 : 561 – 565)

1. แบบจำลองเชิงเปรียบเทียบ เป็นแบบจำลองเชิงกายภาพส่วนใหญ่ใช้ในด้านวิทยาศาสตร์ เช่น แบบจำลองโครงสร้างอะตอม

2. แบบจำลองเชิงอธิบาย เป็นแบบจำลองที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นแนวคิด โครงสร้างองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ เช่น แบบจำลองการเรียนรู้

3. แบบจำลองเชิงคณิตศาสตร์ เป็นแบบจำลองที่แสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหรือตัวแปรต่าง ๆ โดยใช้สัญลักษณ์ทางคณิตศาสตร์ โดยเฉพาะนำมาใช้ในการวัดผลการศึกษา

4. แบบจำลองเชิงเหตุผล เป็นแบบจำลองที่พัฒนามาจากแบบจำลองเชิงอธิบาย โดยการนำเอาเทคนิคการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) มาใช้ ปัจจุบันมีการนำแบบจำลองนี้มาใช้ในการวิจัยมากขึ้น

อย่างไรก็ดี รูปแบบของแบบจำลองเป็นแบบที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เห็นความสัมพันธ์ของโครงสร้างหรือองค์ประกอบของแบบจำลอง โดยมีเส้นแสดงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบนั้น ๆ (รัชนี ชิงชู, 2549 : 79)

สรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ แบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ แบบจำลองที่เป็นรูปธรรม และแบบจำลองที่เป็นนามธรรม และแบบจำลองทุกประเภทเป็นแบบที่กำหนดขึ้นเพื่อให้เห็น

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่าง ๆ

3. องค์ประกอบของรูปแบบ

องค์ประกอบของรูปแบบไม่มีนักการศึกษาท่านใดเขียนไว้เป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอน ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจกำลังศึกษาอยู่ ดังที่มีการศึกษาตัวอย่างของรูปแบบ พบว่า ไม่ปรากฏมีหลักเกณฑ์ที่เป็นเกณฑ์ตายตัวว่ารูปแบบนั้น ต้องมีองค์ประกอบอะไรบ้าง อย่างไรก็ตาม ส่วนใหญ่จะขึ้นอยู่กับลักษณะเฉพาะของปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจดำเนินการศึกษา โดยสรุปแล้ว ในการกำหนดองค์ประกอบของรูปแบบว่าจะประกอบด้วยอะไรบ้าง จำนวนเท่าใดมีโครงสร้าง และความสัมพันธ์กันอย่างไรนั้น ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่เรากำลังศึกษาหรือจะออกแบบแนวคิด ทฤษฎี และหลักการพื้นฐานในการกำหนดรูปแบบแต่ละรูปแบบนั้นๆ เป็นหลัก (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2548 : 80) นอกจากนี้ มีผู้ให้ความเห็นเกี่ยวกับองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่าการที่จะระบุว่ารูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดมากน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้น ๆ (Bardo และ Hartman, 1982 : 112) และยังมีองค์ประกอบของรูปแบบที่ได้จากการวิเคราะห์รูปแบบการบริหารทางการศึกษามี 4 ประการดังนี้ (Tony, 1995 : 25)

1. เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ของสถาบัน (Goals or Objectives of the Institution)
2. โครงสร้างขององค์การ (Organizational Structure)
3. สถาบันและสภาพแวดล้อม (Institution and Environment)
4. ความเป็นผู้นำ (Leadership)

รวมทั้งได้มีการกำหนดลักษณะสำคัญของแบบจำลองไว้ 4 ประการ ดังนี้ (Keeves, 1988 : 560)

1. แบบจำลอง ควรประกอบขึ้นด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา
2. แบบจำลอง ควรใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้แบบจำลองสามารถตรวจสอบได้จากการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์
3. แบบจำลอง ควรระบุหรือชี้ให้เห็นกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา แบบจำลองจึงใช้เป็นเครื่องมือการพยากรณ์แล้วยังใช้เป็นเครื่องมือการอธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย

4. แบบจำลอง ควรใช้ เป็นเครื่องมือการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ (Body of Knowledge) ในเรื่องที่กำลังศึกษา

สรุปได้ว่า องค์ประกอบของรูปแบบนั้น ไม่มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอนขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์ที่ผู้สนใจจะศึกษา แต่รูปแบบการบริหารทางการศึกษาควรมีองค์ประกอบ 4 ประการ คือ เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ โครงสร้างขององค์การ สถาบันและสภาพแวดล้อม และความเป็นผู้นำและองค์ประกอบเหล่านั้นควรมีการกำหนดลักษณะสำคัญไว้ 4 ประการคือ ความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้างของตัวแปรมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเส้นตรงธรรมดา ใช้เป็นแนวทางการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้แบบจำลอง สามารถตรวจสอบได้จากการสังเกตและหาข้อสนับสนุนด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ ควรระบุหรือชี้ให้เห็นกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา และควรใช้ เป็นเครื่องมือการสร้างความคิดรวบยอด (Concept) ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรใหม่ ซึ่งจะเป็นการเพิ่มองค์ความรู้ ในเรื่องที่กำลังศึกษา

4. การพัฒนารูปแบบ

การพัฒนารูปแบบ เป็นกระบวนการที่ประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญ คือ การสร้าง การพัฒนา และการประเมินเพื่อหาคุณภาพของรูปแบบ และมีนักการศึกษาได้กล่าวไว้ ดังนี้

การพัฒนารูปแบบ หมายถึง การวิจัยที่ผู้วิจัยต้องดำเนินการทั้งสามส่วน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ และการนำรูปแบบใหม่ไปทดลองใช้ในสภาพจริง ซึ่งจะเป็นการทดลองใช้ตามสภาพจริง โดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรอย่างเข้มงวดมากนัก หรือทดลองตามแบบการวิจัยทดลองที่แท้จริงก็ได้ และรายงานผลการทดลองใช้ ส่วนจะมีการทดลองใช้รูปแบบจะมีการดำเนินการที่รอบ ในลักษณะการวิจัยและพัฒนา นั้น ก็แล้วแต่โครงการวิจัยนั้น (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2549 : 15) การพัฒนารูปแบบนั้นอาจจะมีขั้นตอนในการดำเนินงานแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปแล้วอาจจะแบ่งออกเป็นตอน ๆ คือ การสร้างรูปแบบ (Construct) และการหาความตรง (Validity) ของรูปแบบ (Willer. 1985 : 83) จุดมุ่งหมายที่สำคัญของการสร้างรูปแบบก็เพื่อทดสอบ หรือตรวจสอบรูปแบบนั้นด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ การตรวจสอบรูปแบบมีหลายวิธี ซึ่งอาจใช้การวิเคราะห์จากหลักฐานเชิงคุณลักษณะ (Qualitative) และเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยที่การตรวจสอบรูปแบบจากหลักฐานเชิงคุณลักษณะอาจใช้

ผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้ตรวจสอบ ส่วนการตรวจสอบโมเดลจากหลักฐานเชิงปริมาณใช้เทคนิคทางสถิติ ซึ่งการตรวจสอบรูปแบบควรตรวจสอบคุณลักษณะ 2 อย่าง คือ การตรวจสอบความมากน้อยของ ความสัมพันธ์ / ความเกี่ยวข้อง / เหตุผลระหว่างตัวแปร และการประมาณค่าพารามิเตอร์ของ ความสัมพันธ์ดังกล่าว ซึ่งการประมาณค่านี้สามารถประมาณข้ามกาลเวลา กลุ่มตัวอย่าง หรือ สถานที่ได้ (Across Time, Samples, Site) หรืออ้างอิงจากกลุ่มตัวอย่างไปหาประชากรก็ได้ โดยผลการตรวจสอบนำไปสู่คำตอบ 2 ข้อ คือ การสร้างรูปแบบใหม่ หรือการปรับปรุงหรือ พัฒนารูปแบบเดิม (อุทุมพร จามรมาน. 2541 : 23)

จากการศึกษาการพัฒนารูปแบบ พอสรุปได้ว่า การพัฒนารูปแบบนั้น ต้องดำเนินการ ทั้งสามส่วน คือ การศึกษารูปแบบ การออกแบบรูปแบบใหม่ และการนำรูปแบบใหม่ไปทดลอง ใช้ในสภาพจริง ซึ่งจะเป็นการทดลองใช้ตามสภาพจริงโดยไม่ต้องควบคุมตัวแปรอย่างเข้มงวดนัก

5. รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้

รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ เป็นรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อนำ หลักสูตรไปใช้จัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน การบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา กำหนดไว้ไปใช้ 7 ภารกิจ ดังแผนภูมิที่ 6 (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2546 : 19 - 23)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 6 แผนภูมิการบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา

จากแผนภูมิที่ 6 มีรายละเอียด ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา เป็นการสร้างความตระหนักให้กับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน นักเรียน ให้เห็นความสำคัญที่จะต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษา พัฒนาบุคลากรของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และเผยแพร่ประชาสัมพันธ์หลักสูตรให้กับผู้ปกครอง นักเรียน

หน่วยงาน องค์กรในชุมชนทุกฝ่ายได้รับทราบและขอความร่วมมือ

ภารกิจที่ 2 การจัดหลักสูตรสถานศึกษา ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง กำหนด วิทยาลัย ศักยภาพ ภารกิจ และเป้าหมาย กำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตรแต่ละ ช่วงชั้น สัดส่วนเวลาเรียน ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง สารการเรียนรู้รายปี หรือรายภาค จัดทำ คำอธิบายรายวิชา หน่วยการเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ผู้บริหารและครูวางแผนร่วมกัน ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การใช้แหล่งเรียนรู้ สื่อเทคโนโลยี สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ ซ้อมเสริม วิจัยพัฒนา การบริหารจัดการกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และส่งเสริมการศึกษาต่อทั้งด้าน อาชีพ และภูมิปัญญา สนองความต้องการและความสามารถของผู้เรียน

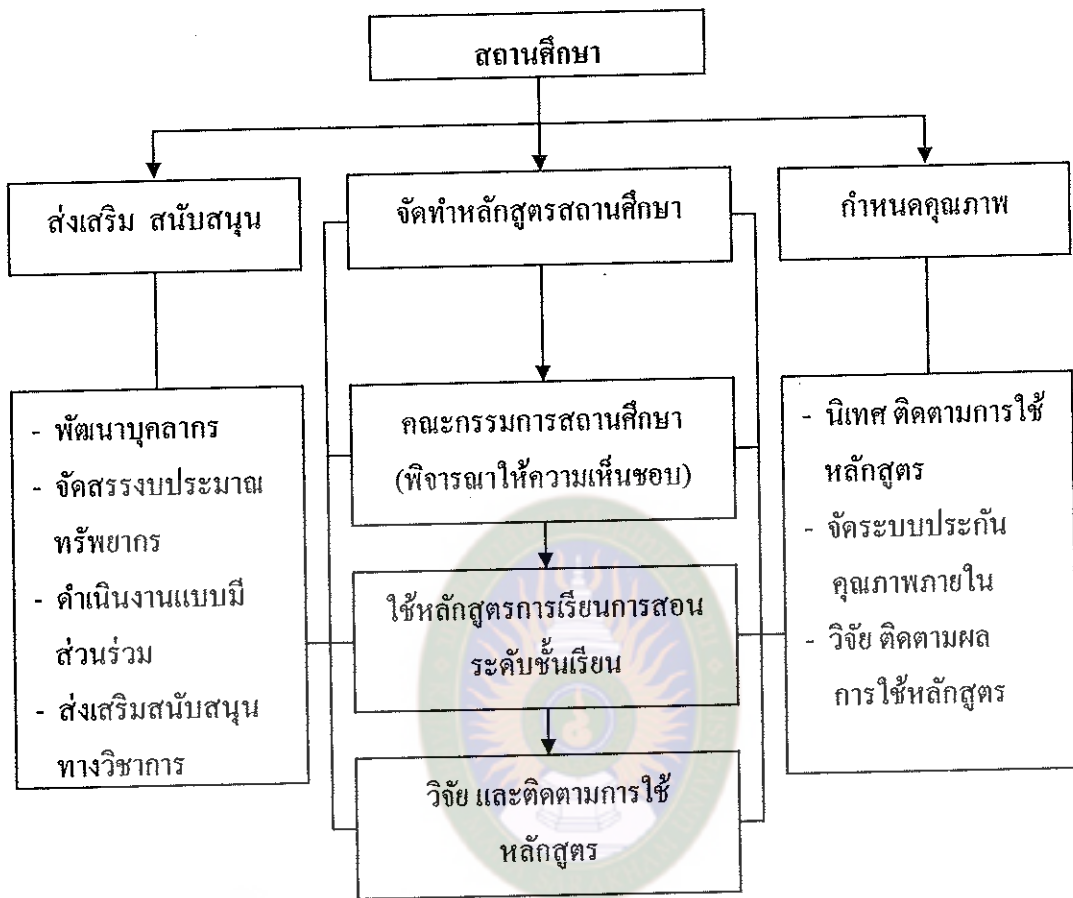
ภารกิจที่ 4 การดำเนินการบริหารหลักสูตร (ใช้หลักสูตร) ดำเนินการใช้หลักสูตร สถานศึกษาตามภารกิจที่ 2 และ 3 ที่กำหนดไว้

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล เป็นการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผลการใช้หลักสูตรทั้งภายในสถานศึกษา และภายนอกสถานศึกษา

ภารกิจที่ 6 การสรุปผลการดำเนินงาน สถานศึกษาสรุปผลการดำเนินงานและ เขียนรายงาน

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนา สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน ปัญหา และ ข้อเสนอแนะ มาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนากระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรและการใช้หลักสูตร ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

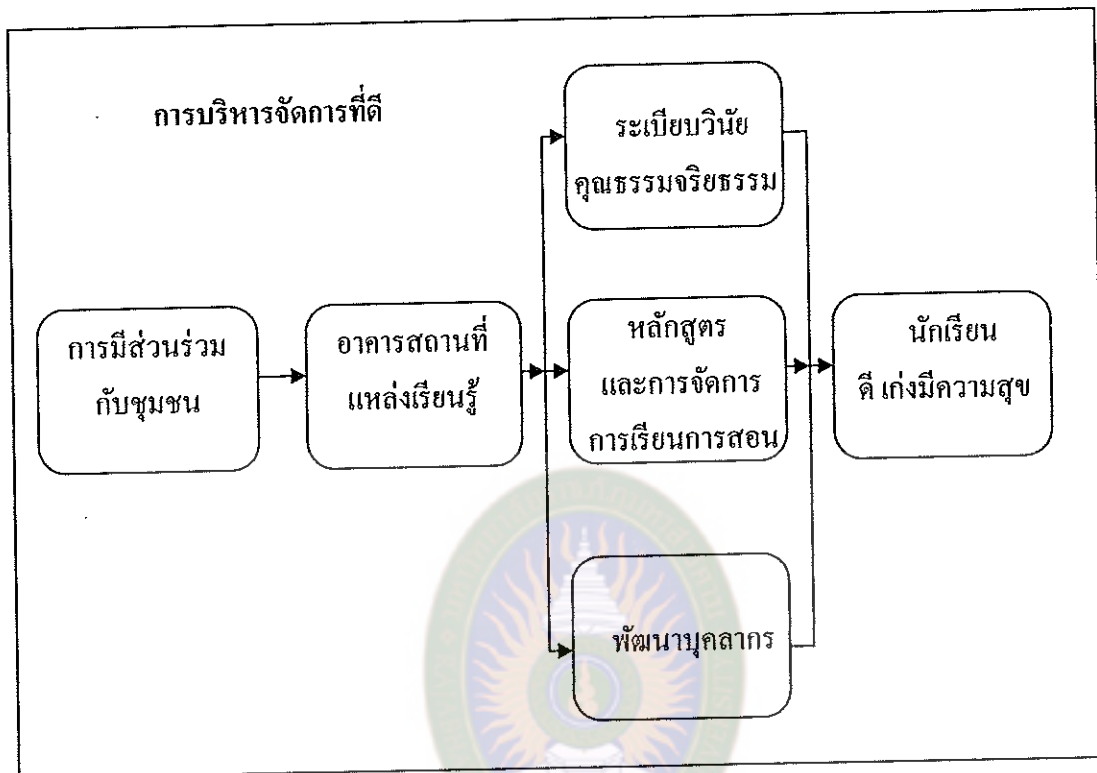
การบริหารจัดการหลักสูตรในระดับ โรงเรียน หรือสถานศึกษานั้น จำเป็นจะต้องพัฒนา หลักสูตร มีความพร้อมในการใช้หลักสูตร ให้การส่งเสริม สนับสนุนบุคลากร ทรัพยากร การดำเนินงานอย่างมีส่วนร่วม การส่งเสริมสนับสนุนทางวิชาการ การกำกับคุณภาพ มีการนิเทศ ติดตามการใช้หลักสูตร จัดระบบการประกันคุณภาพภายใน การวิจัย ติดตามผลการใช้หลักสูตร ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 7 (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. 2551 : 34)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
 RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 7 การบริหารจัดการหลักสูตรระดับสถานศึกษา

นอกจากนี้รูปแบบการบริหารจัดการที่ดี เพื่อนำไปสู่คุณภาพนักเรียนให้เป็นคนดี เก่ง
 และมีความสุข ปรากฏดังแผนภูมิที่ 8 (สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์. 2550 : 19)

แผนภูมิที่ 8 รูปแบบการบริหารโรงเรียน เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้

จากแผนภูมิจะเห็นได้ว่าการบริหารโดยอาศัยโรงเรียนเป็นฐาน (SBM) ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมกับชุมชน คือ บทบาทที่สำคัญในการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบในการปฏิรูปการศึกษาของโรงเรียน ด้านการพัฒนาสร้างแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเป็นบรรยากาศการเรียนรู้ตลอดเวลา สร้างหลักสูตร ให้สอดคล้องเชื่อมโยงกับสภาพสังคม มุ่งพัฒนาระเบียบวินัย คุณธรรม จริยธรรมของนักเรียนเป็นหลัก โดยเฉพาะการมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รู้จักความพอเหมาะ พอดีเป็นฐาน เร่งรัดพัฒนานุเคราะห์ตามสภาพปัญหาและความต้องการของโรงเรียน (School Based Training : SBT) ย่อมจะนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาของผู้เรียนให้เป็นคนดี เก่ง และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการ มีนักการศึกษาได้ทำการวิจัยหลายเรื่อง กล่าวคือ วิจัย เรื่อง การพัฒนาตัวแบบประสิทธิภาพการนำนโยบายการปฏิรูปการเรียนรู้ไปปฏิบัติ

ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า สถานศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการพัฒนาองค์ประกอบทางการบริหาร อยู่ในระดับมาก (สวัสดี โภธิวัฒน์. 2547 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง ปัจจัยองค์การที่ส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพในการนำหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไปใช้ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัย พบว่า ด้านคนมีอิทธิพลโดยรวมสูงสุดทุกขนาดของโรงเรียน (เสาวณี ศรีพุทธรัตน์. 2547 : 158) วิจัย เรื่อง การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมเสริมสร้างภาวะผู้นำทางการเรียนการสอนสำหรับผู้บริหาร โรงเรียนมัธยมศึกษา พบว่า หลักสูตรมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารโรงเรียนที่เข้ารับการอบรมทุกคนผ่านเกณฑ์การประเมินด้านความรู้ มีเจตคติต่อการพัฒนาหลักสูตรและการบริหารการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากที่สุด (ชัยรัตน์ หลายวิษระกุล. 2547 : บทคัดย่อ) วิจัย เรื่อง ภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพสำหรับความสำเร็จที่มีคุณภาพและการเรียนรู้ขององค์กร ผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำแบบเปลี่ยนแปลงสภาพมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการทำงานเป็นทีม การเน้นลูกค้าเป็นสำคัญ และพันธสัญญาที่จะปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง และหลักการฝึกปฏิบัติขององค์กรแห่งการเรียนรู้ด้านวิสัยทัศน์ร่วมรูปแบบการจัดการแบบแผนทางความคิด ส่วนภาวะผู้นำแบบสบายมีความสัมพันธ์ทางลบ (King, Stephen Ward. 2002 : 85) วิจัยเรื่อง วิธี 3R สำหรับการพัฒนาโรงเรียนด้วยการให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง พบว่า ความเกี่ยวข้องความสัมพันธ์ และการยอมรับมีอิทธิพลต่อประสิทธิภาพของนักเรียนในการเชื่อมโยงกับโรงเรียน (Berv, Jason Alexander. 2002 A : 99) วิจัย เรื่อง ลักษณะของโรงเรียนมัธยมศึกษาด้านการแสดงออกและด้านการมีอุปการณ์กับความมีประสิทธิภาพขององค์กร พบว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำของครูใหญ่ด้านโครงสร้างการริเริ่ม ขวัญกำลังใจของเพื่อนร่วมงาน และความไว้วางใจ ความซื่อสัตย์ ตัวแปรแต่ละตัวมีความสำคัญในการอธิบายมาตรวัดเชิงอัตนัยของประสิทธิผลของโรงเรียนต่ออิทธิพลครูใหญ่ต่อผู้บังคับบัญชาเมืองบน (Good hart, w, H, JR. 1990 : 125) วิจัย เรื่อง ประสิทธิภาพของโรงเรียน กรณีศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา จำนวน 8 แห่ง พบว่า การเปิดโอกาสให้คณะกรรมการหลักสูตรและครูได้ทำงานร่วมกันมีความจำเป็นสำหรับการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน โรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ครูใหญ่ต้องมีภาวะผู้นำ และต้องมีการวางแผนการพัฒนานุเคราะห์ที่ดี (Chris peel, J& Ann, H. 1990 : 67) วิจัย เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างการตัดสินใจขอบเขตการยอมรับทางวิชาการ ความพึงพอใจในงาน และประสิทธิผลของโรงเรียน พบว่า วัตถุประสงค์สื่อการเรียนการสอนและวิธีการสอน มีผลต่อขอบเขตการยอมรับวิชาชีพและ

ผลต่อความพึงพอใจของครูรวมทั้งมีผลต่อประสิทธิผลสรุปผลการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ (Shepherd C,M. 1991 : 78)

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อจัดการเรียนรู้ ดังกล่าวข้างต้น พอสรุปเพื่อเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ว่า มีองค์ประกอบที่จะส่งผลให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายการดำเนินการจัดการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน มีดังนี้

1. การเตรียมความพร้อมบุคลากร ได้แก่ การสร้างความตระหนัก การพัฒนาบุคลากร และการแต่งตั้งคณะกรรมการของสถานศึกษา
2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ได้แก่ ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูล กำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร จัดทำสาระการเรียนรู้ มาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัด กำหนดเวลาเรียน จัดทำคำอธิบายรายวิชา จัดทำหน่วยการเรียนรู้และจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
3. การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ จัดหา จัดทำเลือกใช้และพัฒนาสื่อ จัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน วัดและประเมินผล วิจัยเพื่อพัฒนา และสร้างเครือข่าย
4. การดำเนินการใช้หลักสูตร ได้แก่ จัดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้และบูรณาการกับกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น จัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้
5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงาน และการปรับปรุงพัฒนา ได้แก่ การนิเทศภายในโรงเรียน กำกับ ติดตาม ประเมินผล สรุปผลการดำเนินงานและปรับปรุงพัฒนาการเรียนรู้

แนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษา

แนวคิดทฤษฎีการบริหารการศึกษา ที่นำเสนอครั้งนี้ได้เน้นเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังต่อไปนี้

ทฤษฎีการบริหารแนวใหม่

1. การจัดการคุณภาพ (Quality Management : QM)

การจัดการคุณภาพ หมายถึง การจัดการกระบวนการต่าง ๆ ให้มีคุณภาพ

เริ่มตั้งแต่การออกแบบ ไปจนถึงการผลิตและการส่งมอบสินค้าที่มีคุณภาพให้แก่ลูกค้า (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2545 : 2)

เทคนิคในการจัดการคุณภาพ

การจัดการคุณภาพมีเครื่องมือและเทคนิคต่าง ๆ จำนวนมากแต่ในที่สุดจะบูรณาการเข้าด้วยกัน โดยการใช้เครื่องมือและเทคนิคหลายอย่างผสมผสานกัน เนื่องจากองค์การส่วนใหญ่จำเป็นต้องใช้เครื่องมือและเทคนิคหลายอย่างมากกว่าจะยึดอย่างใดอย่างหนึ่ง เหตุผลเป็นเพราะเครื่องมือและเทคนิคแต่ละอย่างมีวัตถุประสงค์และบทบาทต่างกัน ผลของการปรับปรุงคุณภาพเป็นผลสะสมมาจากการใช้เครื่องมือและเทคนิคหลายอย่างซึ่งเกิดขึ้นในระยะยาว เทคนิคสำคัญ ได้แก่ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2545 : 151)

1. การวิเคราะห์รูปแบบความล้มเหลวและผลกระทบ (Failure Mode and Effect Analysis) หรือ FMEA
2. การควบคุมกระบวนการทางสถิติ (Statistical Process Control) หรือ SPC
3. การกระจายหน้าที่คุณภาพ (Quality Functional Deployment) หรือ QFD
4. การกระจายนโยบาย (Policy Deployment)
5. การมาทันเวลาพอดี (Just - In - Time) หรือ JIT
6. การเทียบระดับ (Bench Marking)
7. 5 ส (5 S)
8. 6 ซิกมา (Six Sigma)

ตัวชี้วัดองค์กรคุณภาพ

1. สินค้าหรือบริการมีคุณภาพสูงกว่า (Higher Quality)
2. ต้นทุนการผลิตต่ำกว่า (Lower Cost)
3. เวลาส่งมอบรวดเร็วกว่า (Faster Delivery)
4. ผลผลิตภาพสูงกว่า (Higher Productivity)

2. เทคนิค Balanced Scorecard

Balanced Scorecard เป็นเทคนิคที่พัฒนาขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1992 โดย Robert S. Kaplan และ David P. Norton จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มีจุดมุ่งหมายเพื่อวัดผลการปฏิบัติงาน

ระดับองค์กรของภาคเอกชนใน 4 ด้าน คือ ด้านลูกค้า (Customers) ด้านกระบวนการภายในองค์กร (Internal Business Processes) ด้านองค์กร (Learning and Growth) และด้านการเงิน (Financial)

ในประเทศไทยมีการนำระบบ Balanced Scorecard มาใช้ประเมินผลองค์กรที่เป็นรัฐวิสาหกิจ บริษัท และธนาคารหลายแห่ง และสำนักงาน ก.พ. ได้นำ Balanced Scorecard มาใช้เป็นกรอบแนวทางกำหนดปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (CSF) และตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน หลัก (KPI) ขององค์กรในการพัฒนาระบบบริหารมุ่งผลสัมฤทธิ์ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณา องค์กรจากทุกมุมมองอย่างครบถ้วนทั้ง 4 มุมมอง คือ มุมมองด้านผู้มีส่วนเกี่ยวข้องภายนอกองค์กร มุมมองด้านองค์กรประกอบภายในองค์กร มุมมองด้านนวัตกรรม และมุมมองด้านการเงิน (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2546 : 15-16)

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (CSF) และตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก (KPI)

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ (CSF)

ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ คือ ปัจจัยที่สำคัญยิ่งต่อการบรรลุความสำเร็จตามวิสัยทัศน์ องค์กรมีปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จเป็นแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการยึดโครงการปฏิบัติงานทุกระดับให้มุ่งไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้เจ้าหน้าที่และผู้บริหารองค์กรรู้ว่าต้องทำอะไรบ้างเพื่อให้ผลสัมฤทธิ์ขององค์กรตอบสนองวิสัยทัศน์ หากปราศจากปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ วิสัยทัศน์ขององค์กรจะไม่ได้รับการตอบสนอง ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จไม่จำเป็นต้องวัดได้ แต่จะทำหน้าที่ชี้แนะ หรือเป็นหลักสำคัญต่อการบรรลุวิสัยทัศน์ ปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จกำหนดจากวิสัยทัศน์ หรือพันธกิจขององค์กร โดยใช้เกณฑ์ต่อไปนี้

1. มุ่งความสำคัญไปที่ผลผลิตและผลลัพธ์
2. มีความเชื่อมโยงกับวิสัยทัศน์ พันธกิจ หรือวัตถุประสงค์ขององค์กร
3. มีความหมายที่เฉพาะเจาะจงและสามารถเข้าใจได้ง่าย
4. ผู้บริหารให้การยอมรับ
5. องค์กรสามารถควบคุมผลให้เกิดขึ้นได้ในทางปฏิบัติ

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลัก (KPI)

ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักวัดความก้าวหน้าของการบรรลุปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จ หรือผลสัมฤทธิ์ขององค์กร โดยวัดผลการปฏิบัติงานที่เกิดขึ้นจริงเทียบกับ

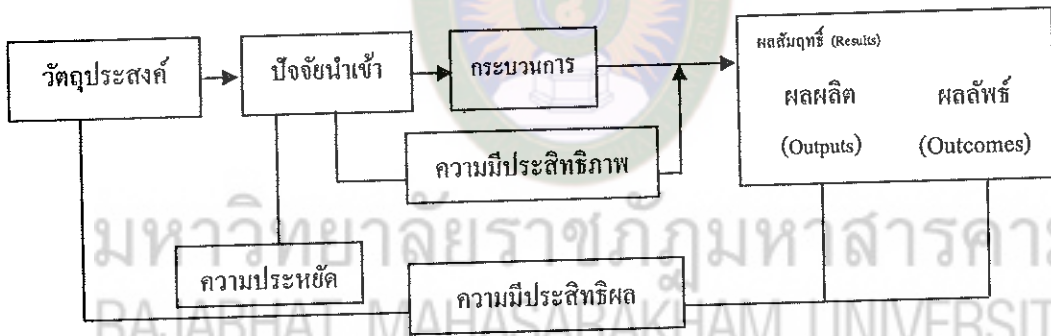
มาตรฐานหรือเป้าหมายที่ตกลงกันได้ องค์กรสามารถใช้ผลของการวัดเพื่อการปรับปรุงประสิทธิภาพการปฏิบัติงานขององค์กร ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานหลักที่ดีต้องมีความถูกต้องเหมาะสม และสามารถโน้มน้าวให้ทุกคนในองค์กรและผู้มีส่วนได้เสียประโยชน์ ตลอดจนสาธารณชนเชื่อถือผลงานที่วัดจากตัวชี้วัดเหล่านี้

3. ระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Results Based Management : RBM)

การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ วิธีการบริหารที่มุ่งเน้นสัมฤทธิ์ผลขององค์การเป็นหลักการปฏิบัติงานขององค์การมีผลสัมฤทธิ์เพียงใดพิจารณาได้จากการเปรียบเทียบผลผลิต และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริงกับเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2546 : 3)

กระบวนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

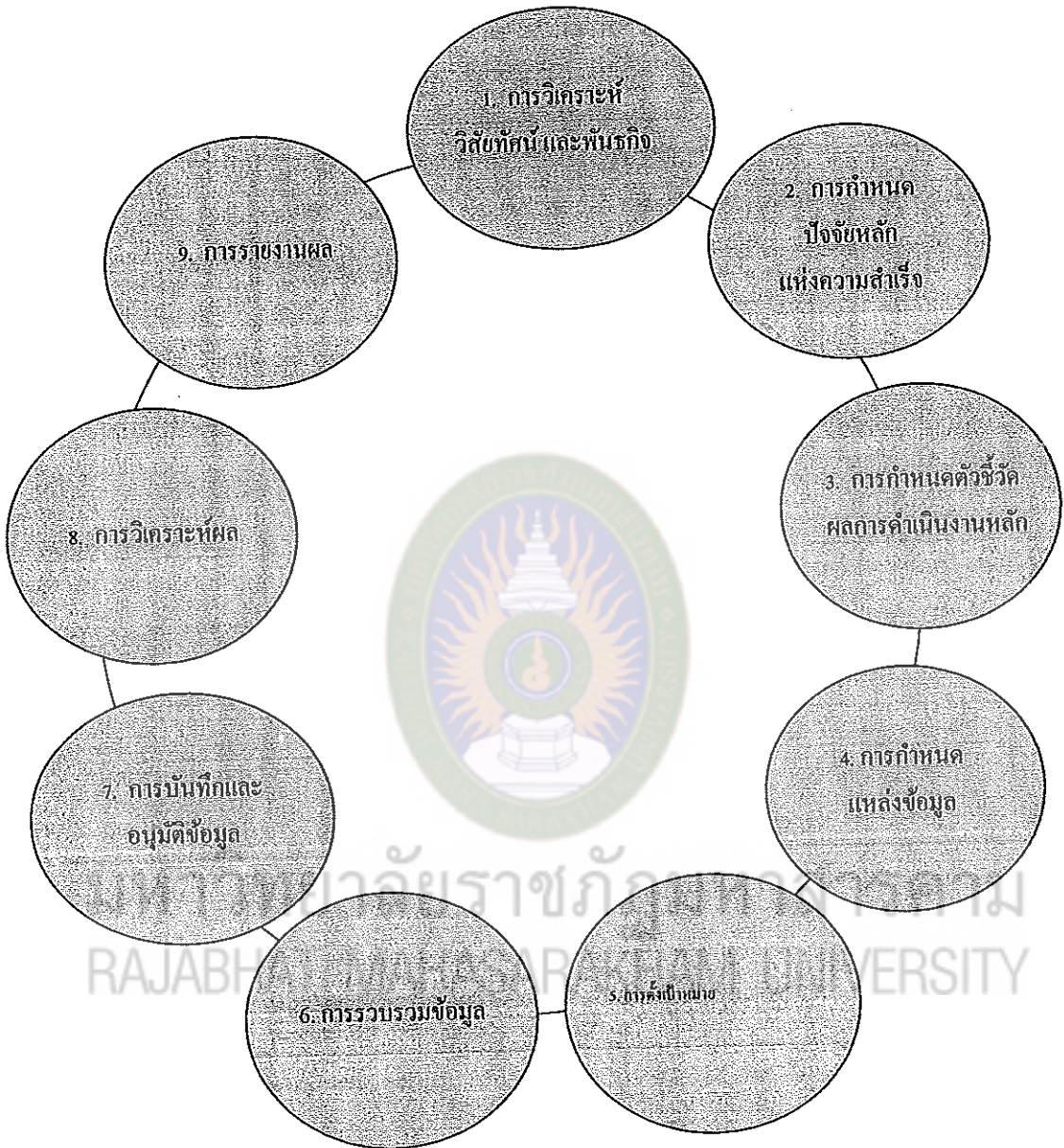
การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นการจัดการให้ได้ทรัพยากรการบริหารมาอย่างประหยัด (Economy) การบริหารทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (Efficiency) และได้ผลงานที่บรรลุเป้าหมายขององค์กร (Effectiveness) สามารถอธิบายได้ตามแผนภูมิที่ 9 ดังนี้

แผนภูมิที่ 9 กรอบแนวคิดการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

ขั้นตอนการพัฒนากระบวนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

การพัฒนากระบวนการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ มีขั้นตอนทั้งหมด 9 ขั้นตอน ดังแผนภูมิที่ 10 (สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. 2546 : 51)

แผนภูมิที่ 10 ขั้นตอนการพัฒนาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

4. การบริหารจัดการโดยโรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management : SBM)

การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน มีหลักการสำคัญและกรอบแนวคิด ดังนี้

(กรมวิชาการ. 2545 : 9-19)

1. หลักการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นการกระจายอำนาจการจัดการศึกษาจากส่วนกลางไปยังสถานศึกษา ให้สามารถตัดสินใจดำเนินการได้สอดคล้องกับแนวทางพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพสูงสุด

2. หลักการให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลาง (School Center) สถานศึกษาจะเป็นหน่วยงานบริหารไม่ใช่ผู้ถูกบริหาร สถานศึกษาจะเป็นหน่วยสำคัญในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาศักยภาพของเด็ก สามารถกำหนดจุดมุ่งหมาย เป้าหมาย ทิศทางการวางแผนจัดการศึกษาของตนเอง ที่สอดคล้องกันทั้งในระดับส่วนกลาง เขตพื้นที่การศึกษา ท้องถิ่น และชุมชน

3. หลักการมีส่วนร่วม (Collaboration Participation) ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมและให้ความร่วมมือในการบริหาร การตัดสินใจและการจัดการศึกษาทำให้เกิดความตระหนักและความรู้สึกเป็นเจ้าของ

4. หลักการพึ่งตนเอง (Self Management) เน้นให้สถานศึกษามีระบบการบริหารตนเอง มีอำนาจหน้าที่และรับผิดชอบการดำเนินงานตามความพร้อมและสถานการณ์ของสถานศึกษา ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องมองเห็นจุดหมาย เป้าหมายของสถานศึกษาตรงกัน สามารถบูรณาการสภาพการณ์ของท้องถิ่นกับสถานศึกษา มาส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ด้วยความภาคภูมิใจ

5. หลักการประสานงาน (Co-ordination) สามารถประสานงานกันได้ทุกระดับ ทั้งแนวตั้งและแนวนอน เป็นกิจกรรมที่ต้องเน้นและเข้มแข็ง ทั้งสร้างความเข้าใจระหว่างบุคลากรในสถานศึกษาและบุคคลภายนอก รวมทั้งการประสานงาน แสวงหาความร่วมมือ ความช่วยเหลือ ทั้งทรัพยากรและเทคนิควิธีการใหม่ๆ

6. หลักความต่อเนื่องและหลากหลาย (Continuity and Diversity) การบริหารจำเป็นต้องมีความต่อเนื่องใช้เวลารวมทั้งการใช้เทคนิคการบริหาร จะต้องมีความหลากหลายและสอดคล้องกัน มุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกัน สามารถปรับใช้การบริหารตามสถานการณ์ที่นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ได้

7. หลักการพัฒนาตนเอง (Self-improvement) สถานศึกษาจะต้องพัฒนาไปสู่องค์กรการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอเพื่อให้เกิดการพัฒนา ทั้งการพัฒนาองค์กรพัฒนาวิชาชีพ พัฒนาบุคคล และพัฒนาทีมงาน โดยนำองค์ประกอบเหล่านี้มาวิเคราะห์สังเคราะห์ เป็นวิสัยทัศน์และแผนกลยุทธ์สำหรับสถานศึกษานั้น ๆ

8. หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล (Check Balance) ส่วนกลางและเขตพื้นที่

การศึกษาจะกำหนดนโยบายและควบคุมมาตรฐาน และจะมีองค์กรตรวจสอบคุณภาพ ทั้งนี้จะเป็น การประกันคุณภาพการศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

หลักการบริหารงานโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน จะต้องคำนึงถึงหลักกรรมรัฐ หรือ ธรรมาภิบาล ทั้ง 6 ประการ มาประกอบการบริหารด้วย คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความรับผิดชอบ หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม และหลักความคุ้มค่า โดยจะต้องมี อำนาจในการตัดสินใจเกี่ยวกับการพัฒนาครูในสถานศึกษาในด้านความรู้ ความสามารถและการจัด ทรัพยากรในสถานศึกษา

5. ระบบการประกันคุณภาพ (Quality Assurance : QA)

การประกันคุณภาพ หมายถึง การให้ความมั่นใจว่ามีคุณภาพในการให้บริการ (เรื่องวิทย์ เกษสุวรรณ. 2545 : 200)

การประกันคุณภาพ หมายถึง กิจกรรมหรือการปฏิบัติทั้งหมดที่เป็นระบบและมี การวางแผนล่วงหน้าอันเป็นสิ่งจำเป็นที่จะสร้างความมั่นใจในระดับหนึ่งได้ว่า สินค้า หรือบริการหนึ่ง ๆ จะมีคุณภาพตามข้อกำหนดที่วางไว้ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐานการศึกษา. 2545 : 12)

กระบวนการประกันคุณภาพที่กระทรวงศึกษาธิการนำมาใช้ในการประกันคุณภาพ การศึกษา ประกอบด้วยการดำเนินงาน 3 ประการ คือ (สำนักนิเทศและพัฒนามาตรฐาน การศึกษา. 2545 : 13 – 14)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย
  - 1.1 การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต บัณฑิต และกระบวนการ
  - 1.2 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา
  - 1.3 การดำเนินการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามแผนที่กำหนดไว้
2. การตรวจสอบและแทรกแซงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประเมินผลการ ปฏิบัติงานตามแผนที่กำหนดไว้
  - 2.1 การจัดทำรายงานของสถานศึกษาต่อประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 2.2 การนิเทศติดตามและช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
  - 2.3 กำหนดมาตรการในการปรับปรุงคุณภาพสถานศึกษาที่คุณภาพไม่ถึงเกณฑ์
3. การประเมินคุณภาพ ประกอบด้วย
  - 3.1 การทบทวนคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา

3.2 การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษา

3.3 การประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม

6. ระบบการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน (Empowerment)

ความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ

สารานุกรมภาษาอังกฤษของเว็บสเตอร์ (สมชาย บุญศิริเกษ. 2545 : 34 ; อ้างอิงมาจาก Webster's Encyclopedie Unabridged Dictionary. 1994 : 468) ให้นิยามความหมายของการเสริมสร้างพลังอำนาจ (Empowerment) ไว้ 2 นัย ดังนี้

นัยที่ 1 การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง การให้อำนาจ หรือให้อำนาจหน้าที่ซึ่งทำให้บุคคลมีสิทธิ มีอิทธิพลเหนือบุคคลอื่น และสามารถทำให้บุคคลอื่นยอมทำตามที่ต้องการ ภายในขอบเขตอำนาจหน้าที่ที่บุคคลนั้นมีอยู่

นัยที่ 2 การเสริมสร้างพลังอำนาจ หมายถึง การทำให้สามารถ หรือการให้พลังซึ่งทำให้บุคลากรสามารถกระทำในสิ่งที่สอดคล้องกับความสามารถที่บุคคลมี หรือกระทำกร่วมกับผู้อื่นได้ ตามที่ตนมีความสามารถในด้านนั้น ๆ

การเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน หมายถึง กระบวนการจัดกระทำ หรือให้การสนับสนุนในสิ่งที่เป็นเหตุปัจจัย สภาวะการณ์ วิธีการต่าง ๆ ที่ช่วยให้บุคลากรได้ปฏิบัติในสิ่งที่จะเป็นการพัฒนาพลังความสามารถของตนในการทำงานด้านต่าง ๆ ให้เพิ่มสูงขึ้น และแสดงพลังอำนาจให้ปรากฏเป็นผลทางการคิด เป็นพฤติกรรมการทำงาน หรือเป็นผลงาน ที่แสดงพัฒนาการของพลังความสามารถที่ก้าวหน้าที่ก่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อบุคคลและองค์การ

หลักการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน

ได้มีบุคคลเสนอแนะหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของบุคลากรในทางปฏิบัติไว้ ดังนี้

สมชาย บุญศิริเกษ (สมชาย บุญศิริเกษ. 2545 : 31 – 32) ได้สรุปหลักการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของบุคลากรไว้ดังนี้

1. สร้างความตระหนักในบุคลากรให้สำนึกว่าบุคคลคือผู้กำหนดวิถีชีวิตของตน
2. เสริมสร้างความรู้ ทักษะ ความสามารถ ประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรและสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อบุคลากรและองค์การในการทำงาน

3. ส่งเสริมให้บุคลากรได้แลกเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ได้แสดงออกและ
พัฒนาความรู้ความสามารถที่เป็นประโยชน์กับการทำงาน

4. ให้สามารถยืดหยุ่นในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาวะการณ์
และการเปลี่ยนแปลงของสังคมสิ่งแวดล้อม

5. ให้อำนาจที่จำเป็นต่อการทำหน้าที่ของบุคลากร

6. ให้การสนับสนุนทรัพยากรที่จำเป็น ข้อมูล ข่าวสารเพื่อการทำงาน

7. ให้บุคลากรมีอิสระวินิจฉัย ตัดสินใจในงานที่ทำ

8. ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคลากร การทำงานเป็นทีม

9. เตรียมความพร้อมของบุคลากร ให้โอกาสการทำงาน ให้ทำงานที่สำคัญมี

คุณค่า งานที่ท้าทายความสามารถ

10. ยอมรับในผลการปฏิบัติงาน หรือข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น

11. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของบุคลากรอย่างเท่าเทียมกันในการทำงาน

12. สร้างความไว้วางใจ เคารพเชื่อถือในกันและกันทั้งในระหว่างบุคลากร

บุคลากรกับฝ่ายบริหาร และส่งเสริมคุณธรรมน้ำใจของความเป็นทีมงาน

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน มี 3 ระดับ คือ

1. ระดับความคิดของบุคคล เน้นให้บุคคลเชื่อมั่นว่าตนสามารถสร้างสรรค์
งาน สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลง ทำให้เกิดสิ่งใหม่ หรือสร้างแรงจูงใจให้เกิดพลังอำนาจการ
ทำงาน

2. ระดับความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เน้นการบริหารจัดการตนเองของบุคคล
ทีมงาน และความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มงานต่าง ๆ ในองค์กร เพื่อเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน

3. ระดับโครงสร้างองค์กร เน้นการจัดระบบโครงสร้างการทำงาน
การกำหนดระเบียบ แนวปฏิบัติ และจัดการสภาวะแวดล้อม เพื่อเสริมสร้างให้บุคลากรมีพลังเกิด
พลังอำนาจการทำงาน

กระบวนการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานของบุคลากร ประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ

ดังนี้

1. วิเคราะห์สภาวะที่ทำให้บุคลากรไม่มีพลังอำนาจการทำงาน

2. กำหนดยุทธศาสตร์และเลือกเทคนิควิธีที่จะใช้เสริมสร้างพลังอำนาจ

การทำงานของบุคลากร

3. เตรียมความพร้อม เตรียมข้อมูล เตรียมความสามารถของบุคลากรให้พร้อมรับการปฏิบัติการเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงาน

4. ปฏิบัติตามวิธีเสริมสร้างพลังอำนาจการทำงานที่เลือกไว้

5. การแปลงพลังอำนาจการทำงานสู่พฤติกรรมการปฏิบัติ เป็นการให้บุคลากรนำพลังอำนาจที่เพิ่มมากขึ้น ไปใช้ทำงานให้เป็นประโยชน์

7. หลักธรรมาภิบาล (Good Governance)

การบริหารจัดการที่ดีเป็นหลักปฏิบัติที่ช่วยประกันว่าผู้บริหารได้ดำเนินการบริหารด้วยความรับผิดชอบ และนำไปสู่เป้าหมายความสำเร็จขององค์กรอย่างแท้จริง เป้าหมายดังกล่าวรวมไปถึงความรับผิดชอบ การเปิดเผยโปร่งใส การมีส่วนร่วม ประกอบด้วยหลักการ 6 ประการ ซึ่งได้ใช้โดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ได้แก่ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา. 2545 : 14 - 16)

1. หลักนิติธรรม ได้แก่ การตรากฎหมาย กฎ ข้อบังคับต่าง ๆ ให้ทันสมัยเป็นธรรม เป็นที่ยอมรับของสังคม และสังคมพร้อมยินยอมพร้อมใจปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ข้อบังคับเหล่านั้น โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจหรืออำนาจของบุคคล

2. หลักคุณธรรม ได้แก่ การยึดมั่นในความถูกต้องดีงาม โดยบรรจงให้เจ้าหน้าที่ของรัฐยึดหลักในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นตัวอย่างแก่สังคม และส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนพัฒนาตนเองไปพร้อมกันเพื่อให้คนไทยมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบวินัย ประกอบอาชีพสุจริตจนเป็นนิสัยประจำชาติ

3. หลักความโปร่งใส ได้แก่ การสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันของคนในชาติ โดยปรับปรุงกลไกการทำงานขององค์กรทุกวงการให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์อย่างตรงไปตรงมาด้วยภาษาที่เข้าใจง่าย ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก และมีกระบวนการให้ประชาชนตรวจสอบความถูกต้องชัดเจนได้

4. หลักความมีส่วนร่วม ได้แก่ การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็นในการตัดสินใจสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความคิดเห็น การไต่สวน

สาธารณะ การประชาสัมพันธ์ การแสดงประชามติหรืออื่น ๆ

5. หลักความรับผิดชอบ ได้แก่ การตระหนักในสิทธิหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาสาธารณะของบ้านเมือง และการกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา ตลอดจนการเคารพความคิดเห็นที่แตกต่าง และความกล้าที่จะยอมรับผลงาน การกระทำของตน

6. หลักความคุ้มค่า ได้แก่ การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยบรรจงให้คนไทยมีความประหยัด ใช้ของอย่างคุ้มค่า สร้างสรรค์สินค้าและบริการที่มีคุณภาพสามารถแข่งขันได้ในเวทีโลก และรักษาพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืนนาน

8. การจัดการคุณภาพทั้งระบบ (Total Quality Management : TQM)

เป็นสิ่งที่วงการศึกษานำความสนใจและนำแนวคิดมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษามากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระดับสถาบันการศึกษา ปรัชญาของการพัฒนาการศึกษาทั้งระบบ คือ ความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์และบริการในขณะเดียวกันลดความสูญเสียอันเกิดจากการดำเนินงาน ฉะนั้นกรอบแนวคิดของการจัดการคุณภาพทั้งระบบ จึงเน้น (กรมวิชาการ. 2545 : 13-14)

1. การปฏิบัติให้เกิดสิ่งที่ลูกค้าต้องการ ไม่ใช่คิดแทนว่าลูกค้าต้องการอะไร
2. ความต่อเนื่องของการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้นเรื่อยไป ไม่เพียงเพื่อบรรลุผลตามมาตรฐานแล้วดำรงรักษาสภาพนั้นไว้ เท่านั้น
3. การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายและทุกคนทั้งภายในองค์กรและภายนอกที่มีส่วนเกี่ยวข้อง การป้องกันปัญหามากกว่าการแก้ปัญหาเมื่อปัญหาได้เกิดขึ้นแล้ว

จึงอาจกล่าวได้ว่า กรอบแนวคิดของการจัดการคุณภาพทั้งระบบ เป็นการประสานการควบคุมคุณภาพ การป้องกันความเสียหายและการปรับปรุงคุณภาพอยู่บนพื้นฐานประการสำคัญคือ ทำให้ลูกค้าพึงพอใจทั้ง โดยการสนองตอบความต้องการของลูกค้าที่เกินความคาดหมาย การเข้าใจการจัดการคุณภาพทั้งระบบให้ต้องแท้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับระบบคุณภาพองค์กรของตนเองและความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่ต้องทำงานร่วมกันในฐานะผู้ส่งมอบและลูกค้าเสียก่อน

9. แนวคิดเชิงระบบในโรงเรียน (System Approach)

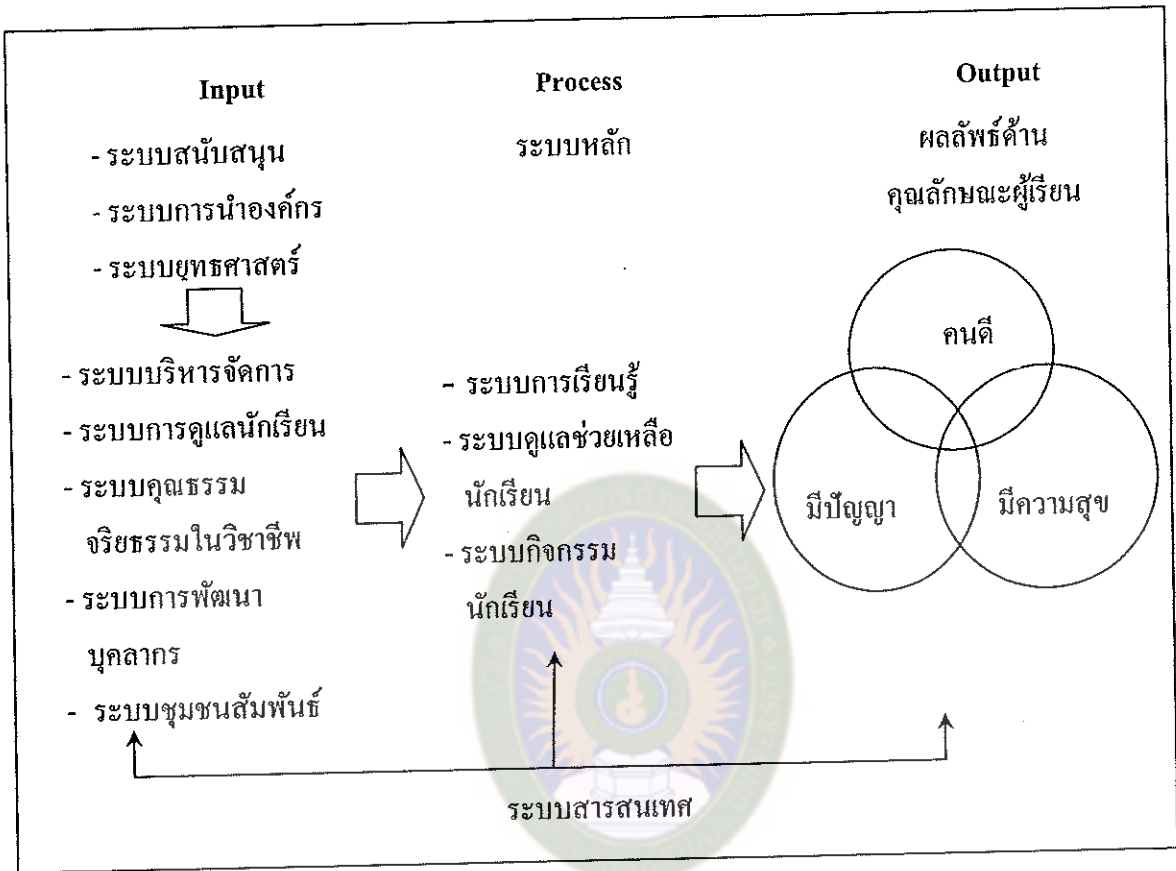
หากวิเคราะห์ระบบการทำงานในโรงเรียน จะพบว่า ภายใต้อะบบโรงเรียนซึ่งเป็นระบบใหญ่ ๆ จะมีระบบอื่น ๆ ที่เป็นระบบสนับสนุนซ้อนอยู่ ระบบเหล่านี้เป็นกระบวนการทำงานในโรงเรียนตามมาตรฐานและตัวบ่งชี้ด้านปัจจัยและกระบวนการที่จำเป็นต้องมีการ ประกันคุณภาพการทำงาน ทั้งนี้เพราะทุกระบบจะทำงานสัมพันธ์กัน เพื่อบรรลุเป้าหมายของโรงเรียน นั่นคือ การพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้

ระบบหลัก (Core System) คือ ระบบการเรียนรู้ ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และระบบกิจกรรมนักเรียน

ระบบสนับสนุน (Support System) คือ ระบบการนำองค์กร ระบบยุทธศาสตร์ ระบบการดูแลนักเรียน ระบบคุณธรรมจริยธรรมในวิชาชีพ ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบชุมชนสัมพันธ์ และระบบสารสนเทศ ตามแผนภูมิที่ 11 ดังนี้ (สถาบันวิจัยและพัฒนาการเรียนรู้. 2547 : 4-5)

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY

แผนภูมิที่ 11 แนวคิดเชิงระบบในโรงเรียน

10. การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

การพัฒนาสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ ควรทำเป็นระบบ 2 ระดับ คือ ระดับบุคคล และระดับองค์กร โดยยึดแนวคิดในวินัย 5 ประการ และเน้นการทำเป็นระบบ (กรมวิชาการ, 2545 : 37-38)

ระดับบุคคล หมายถึง บุคลากรทุกคนในสถานศึกษา ได้แก่ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน

1. ปลุกฝังทัศนคติ และค่านิยม สถานศึกษา ให้ทุกคนรับทราบและเข้าใจในการตัดสินใจครั้งสำคัญ ๆ ทุกครั้งอย่างสม่ำเสมอ
2. พัฒนาทักษะความสามารถ โดยสถานศึกษาจะต้องพัฒนาทักษะให้สอดคล้อง

กับอาชีพและตำแหน่งของบุคลากร

3. ปลุกฝังความภูมิใจและความเป็นเจ้าของสถานศึกษาที่ต้องร่วมรับผิดชอบ
ต่อผู้เรียน และบริการ รวมทั้งความรับผิดชอบต่อสังคม

ระดับสถานศึกษา มีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ

1. การมีวิสัยทัศน์สถานศึกษาที่ชัดเจน ปฏิบัติโดยได้รับการยอมรับจากทุกคน
ในสถานศึกษาที่เป็นเหมือนหลักชัยที่ทุกคนมุ่งมั่น ไปให้ถึง

2. จัดโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ประกอบการทำงาน และ
สนับสนุนกระบวนการเรียนรู้ในสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ ห้องสมุด
เครื่องถ่ายเอกสารในสถานศึกษา

3. มีระบบการบริหารและระบบการทำงานที่ได้มาตรฐานมุ่งคุณภาพที่จะทำให้
สถานศึกษาก้าวหน้าบรรลุวิสัยทัศน์ที่ดีที่กำหนดไว้ เช่น ระบบการวางแผน ระบบการเงิน ระบบ
การเรียนการสอน ระบบการพัฒนาบุคลากร ระบบการพัฒนางานองค์กรและผู้นำ ระบบการทำงาน
เป็นทีม ระบบการบริหารเชิงคุณภาพรวม

องค์ประกอบทั้ง 3 ประการ เป็นการผนวกการบริหารงานทุก ๆ ด้านอย่างเป็น
ระบบพร้อมทั้งมีการจัดสรรทรัพยากรอย่างพอเพียงเพื่อมุ่งสู่วิสัยทัศน์สถานศึกษาที่ตั้งไว้ใน
ดำเนินงานทั้งระบบและระดับสถานศึกษานั้นจะต้องมีการทบทวนกระบวนการดำเนินงานต่อเนื่อง
เพื่อให้มั่นใจว่าสถานศึกษาจะไปสู่องค์กรแห่งการเรียนรู้ได้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR)

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ เป็นกลยุทธ์หนึ่งในการพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมในการพัฒนา
คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งมีนักวิจัย นักการศึกษาให้ความหมาย รูปแบบ ขั้นตอน และ
ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังได้นำเสนอต่อไปนี้

1. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

มีผู้ให้ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ในทำนองเดียวกัน ดังจะเห็นได้
จาก นราศรี ไวนิชกุล (2533 : 6) ให้ความหมายว่า เป็นระเบียบวิธีที่มีลักษณะที่ในการหาทาง
แก้ปัญหาที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน หรือการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานบางอย่าง กรมวิชาการ
(2542 : 7) ให้ความหมายรวมไปถึงขั้นเรียนว่า เป็นกระบวนการที่ศึกษาค้นคว้าเพื่อแก้ปัญหา

หรือพัฒนาการเรียนการสอนที่ตนรับผิดชอบ สุวิมล ว่องวาณิช (2544 : 11) ให้ความหมายว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นการวิจัยที่ผู้ปฏิบัติงานในหน่วยงาน สิ่งที่ถูกวิจัย คือ สภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ในหน่วยงาน วัตถุประสงค์ของการวิจัยคือ การพัฒนาและการค้นคว้าแนวทางในการแก้ปัญหา ที่เกิดขึ้น วิธีการวิจัย คือ กระบวนการค้นหาความรู้ ขั้นตอนที่สำคัญ คือ การวิจัยและการปฏิบัติ ส่วนประวิต เอรารวรรณ (2545 : 5) กล่าวว่า การวิจัยปฏิบัติการ เป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจร่วมกันต่อปัญหา หรือข้อสงสัยที่เผชิญอยู่ และให้แนวทางการปฏิบัติหรือ วิธีการปรับปรุงแก้ไขทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน และพันธู์ทิพย์ รามสุด (2540 : 8) กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) เป็นรูปแบบของการศึกษาค้นคว้าแบบส่องสะท้อนตนเองเป็นหมู่คณะของกลุ่มปฏิบัติงานเพื่อให้ได้รูปแบบหรือแนวทาง ในการพัฒนาคุณภาพการปฏิบัติงาน และในขณะเดียวกันเป็นการพัฒนาความเข้าใจเกี่ยวกับการปฏิบัติการณ์นั้น ๆ ให้สอดคล้องกับภาวะของสังคม และสถานการณ์ที่เกี่ยวข้อง

สรุปได้ว่า การวิจัยปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการค้นคว้า และกระบวนการทำงานร่วมกัน ที่มีระบบแผนที่ชัดเจนโดยกลุ่มบุคคล เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขปัญหา สภาพการณ์ที่เกิดขึ้น หรือพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น

2. รูปแบบของการวิจัยปฏิบัติการ

รูปแบบการวิจัยปฏิบัติการ มีนักวิจัยและนักการศึกษาได้กำหนดรูปแบบไว้แตกต่างกัน โดยที่ความแตกต่างของรูปแบบนั้นอยู่ที่การนำไปใช้ เป็นต้นว่า กรมวิชาการ (2539 : 20) กล่าวถึงรูปแบบการวิจัยในระดับการเรียนการสอนมี 5 รูปแบบ คือ วิจัยสำรวจ วิจัยเปรียบเทียบ วิจัยหาความสัมพันธ์ วิจัยทดลองเชิงเหตุผล วิจัยเชิงทดลองและพัฒนา ส่วนสุวิมล ว่องวาณิช (2544 : 17-21) ได้แบ่งการวิจัยปฏิบัติการเป็น 2 รูปแบบ คือ แบบเป็นทางการ และแบบไม่เป็นทางการ (Informal and Informal Research) การวิจัยแบบเป็นทางการ (Formal Research) เป็นงานวิจัยที่มีแบบแผนการวิจัยเคร่งครัด มีลักษณะการดำเนินงานและการนำเสนอผลงานเหมือนงานวิจัยเชิงวิชาการ ของนักวิจัยมืออาชีพ นักวิชาการในมหาวิทยาลัย หรือของนักการศึกษาที่ทำเป็นวิทยานิพนธ์ มีการออกแบบการวิจัยที่รัดกุม เพื่อให้ตอบคำถามการวิจัยได้ชัดเจนและมีรูปแบบการนำเสนอรายงานผลการวิจัยที่กำหนดชัดเจน ส่วนใหญ่แยกเนื้อหาสาระออกเป็น 5 บท ส่วนการวิจัยแบบไม่เป็นทางการ (Informal Research) เป็นงานวิจัยที่ไม่ยึดรูปแบบการวิจัยที่เคร่งครัดเหมือนการวิจัยทางวิชาการ ที่มุ่งเน้นการตอบคำถามการวิจัยมากกว่ายึดรูปแบบการวิจัยแบบเป็น

ทางการ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยก็พยายามใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วจากการเรียนการสอนตามปกติ การนำเสนอผลการวิจัยครอบคลุมเพียงประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยต้องการนำเสนอผลงานวิจัยแบบนี้ บางครั้งพบว่า มีการรายงานผลเพียง 1-2 หน้า

สรุปได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการมีหลายรูปแบบ ได้แก่ วิจัยสำรวจ วิจัยเปรียบเทียบ วิจัยหาความสัมพันธ์ วิจัยทดลองเชิงเหตุผล วิจัยเชิงทดลองและพัฒนา ซึ่งรูปแบบเหล่านี้นี้อาจวิจัยเป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ

3. ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ขั้นตอนของการวิจัยเชิงปฏิบัติการมีนักวิจัยและนักการศึกษากำหนดไว้แตกต่างกัน กล่าวคือ กรมวิชาการ (2542 : 7) กำหนดไว้ 5 ขั้นตอน คือ สำรวจและวิเคราะห์ปัญหา กำหนดวิธีการในการแก้ปัญหา พัฒนารูปแบบหรือนวัตกรรม นำวิธีการหรือนวัตกรรมไปใช้ และสรุปผล สุวิมล ว่องวานิช (2544 : 13) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งมีกระบวนการดำเนินงาน ในลักษณะของการหมุนรอบตัวเป็นขั้น ๆ แบบเกลียวสว่าน ซึ่งประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflection) อย่างรอบคอบเป็นระบบ นำไปสู่การแก้ไขปฏิบัติงานต่อไป และสุภาภรณ์ มั่นเกตุวิทย์ (2544 : 19 - 20) กำหนดไว้ 4 ขั้นตอนคือ ขั้นการสำรวจสภาพการปฏิบัติงานของตนเอง (Reconnaissance) ขั้นการวางแผน (Planning) ดำเนินการหรือปฏิบัติงานตามแผน (Action) การสะท้อนผลการปฏิบัติงาน (Reflection) จากการศึกษาการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research : AR) ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเพื่อนำไปใช้วิจัย มี 4 ขั้น คือ การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observe) และสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งแต่ละขั้นตอนมีดังนี้

1. วางแผน (Plan) ได้แก่ การวางแผนร่วมกับผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ปฏิบัติตามแผน (Action) ได้แก่ การปฏิบัติตามแผนของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การสังเกต (Observe) ได้แก่ สังเกตผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติตามแผนของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. สะท้อนผล (Reflection) ได้แก่ การสะท้อนความคิดเห็นของผู้บริหาร ครู และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

บริบทของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 (2551 : 1-4) มีสภาพทั่วไปข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา และคุณภาพการศึกษา ดังนี้

1. สภาพทั่วไป

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ตั้งอยู่อำเภอโกสุมพิสัย เลขที่ 354 หมู่ที่ 1 ถนนศรีโกสุม ตำบลหัวขวาง มีพื้นที่ทั้งสิ้น 827.87 ตารางกิโลเมตรจัดตั้งขึ้นตามประกาศกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 18 มกราคม 2551 โดยมีผลตั้งแต่วันที่ 4 กุมภาพันธ์ 2551 ตั้งอยู่อำเภอโกสุมพิสัย เลขที่ 354 หมู่ที่ 1 ถนนศรีโกสุม ตำบลหัวขวาง มีอำเภอในเขตบริการ 4 อำเภอ ประกอบด้วย อำเภอโกสุมพิสัย อำเภอเชียงยืน อำเภอกุดรัง และอำเภอชื่นชม มีโรงเรียนในเขตพื้นที่ จำนวน 167 โรงเรียน แยกเป็นสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 158 โรงเรียน และโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน จำนวน 9 โรงเรียน มีบุคลากรภายในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 73 คน ข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา 2,286 คน นักเรียน จำนวน 34,058 คน จัดการศึกษา 4 ระดับ ประกอบด้วย ระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ดำเนินการจัดการศึกษาสอดคล้องกับนโยบายสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2. ข้อมูลพื้นฐานทางการศึกษา

2.1 โรงเรียนในเขตพื้นที่การศึกษา จำนวน 167 โรงเรียน

2.1.1 เปิดสอนระดับก่อนประถมศึกษาและประถมศึกษา จำนวน 117

โรงเรียน

2.1.2 โรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา จำนวน 31 โรงเรียน

2.1.3 เปิดสอนระดับมัธยมศึกษา จำนวน 10 โรงเรียน

2.1.4 โรงเรียนเอกชนจำนวน 9 โรงเรียน

2.2 จำนวนโรงเรียนที่เปิดสอนตามขนาด

2.2.1 โรงเรียนขนาดเล็ก (นักเรียน 120 คนลงมา) จำนวน 82 โรงเรียน

2.2.2 โรงเรียนขนาดกลาง (นักเรียน 120 -300 คน) จำนวน 41 โรงเรียน

2.2.3 โรงเรียนขนาดใหญ่ (นักเรียน 301 คนขึ้นไป) จำนวน 44 โรงเรียน

2.3 จำนวนนักเรียน จำแนกเป็นช่วงชั้น

2.3.1 ก่อนประถมศึกษา จำนวน 4,210 คน

2.3.2 ช่วงชั้นที่ 1 จำนวน 7,812 คน

2.3.3 ช่วงชั้นที่ 2 จำนวน 9,689 คน

2.3.4 ช่วงชั้นที่ 3 จำนวน 8,549 คน

2.3.5 ช่วงชั้นที่ 4 จำนวน 3,798 คน

รวมทั้งสิ้น จำนวน 34,058 คน

2.4 จำนวนห้องเรียน 1,574 ห้อง

3. นโยบายการจัดการศึกษาของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3

นโยบายสู่การปฏิบัติของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้กำหนดเป็นดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. 2551 : 16 – 17)

วิสัยทัศน์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 เป็นหน่วยงานหลักในการจัดและส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศตามมาตรฐาน

พันธกิจ

จัด ส่งเสริม และสนับสนุนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างทั่วถึง มีคุณภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงและพัฒนาสู่มาตรฐาน

เป้าประสงค์

1. ประชากรวัยเรียนทุกคนได้รับโอกาสในการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ตามสิทธิอย่างเท่าเทียม ทั่วถึง มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีคุณธรรมนำความรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหารและการจัดการศึกษา

กลยุทธ์

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3 ได้กำหนดกลยุทธ์เพื่อให้ภารกิจดังกล่าวสามารถตอบสนองสภาพปัญหาเฉพาะและรองรับการขับเคลื่อนนโยบายของรัฐบาล กระทรวงศึกษาธิการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จึงกำหนดกลยุทธ์ ปี 2551 ดังต่อไปนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามหาสารคาม เขต 3. 2551 : 16 - 17)

กลยุทธ์ที่ 1 เร่งรัดการปฏิรูปการศึกษา โดยยึดคุณธรรมนำความรู้ ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ

กลยุทธ์ที่ 2 ขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของประชากรวัยเรียนอย่างกว้างขวาง และทั่วถึง

กลยุทธ์ที่ 3 พัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ

กลยุทธ์ที่ 4 กระจายอำนาจและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 5 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน ภาคเอกชน และท้องถิ่นในการจัดการศึกษา

กลยุทธ์ที่ 6 ส่งเสริม สนับสนุนพัฒนาการศึกษาในเขตพัฒนาพิเศษเฉพาะกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้

เพื่อให้ผู้บริหาร ครู บุคลากรทางการศึกษา และนักเรียนมีความรู้ ความเข้าใจและปฏิบัติตนตามหลักคุณธรรม และหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักธรรมาภิบาล ความสามัคคี คุณธรรมตามหลักสุตร และคุณธรรมที่คัดสรร โดยคณะกรรมการสถานศึกษา และนักเรียน มีจุดเน้น ดังนี้

1. โรงเรียนจัดกิจกรรมคุณธรรมนำความรู้ที่นำคุณธรรมที่คัดสรรเชื่อมโยงสู่การเรียนการสอนตามกลุ่มสาระและสู่วัฒนธรรมองค์กร โดยให้ความสำคัญแก่การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติจริง
2. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมต้นแบบและโรงเรียนวิถีพุทธต้นแบบที่ผ่านการประเมินตามเกณฑ์เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่าร้อยละ 30
4. คุณภาพการศึกษา
  - 4.1 คุณภาพการศึกษาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนมีผล

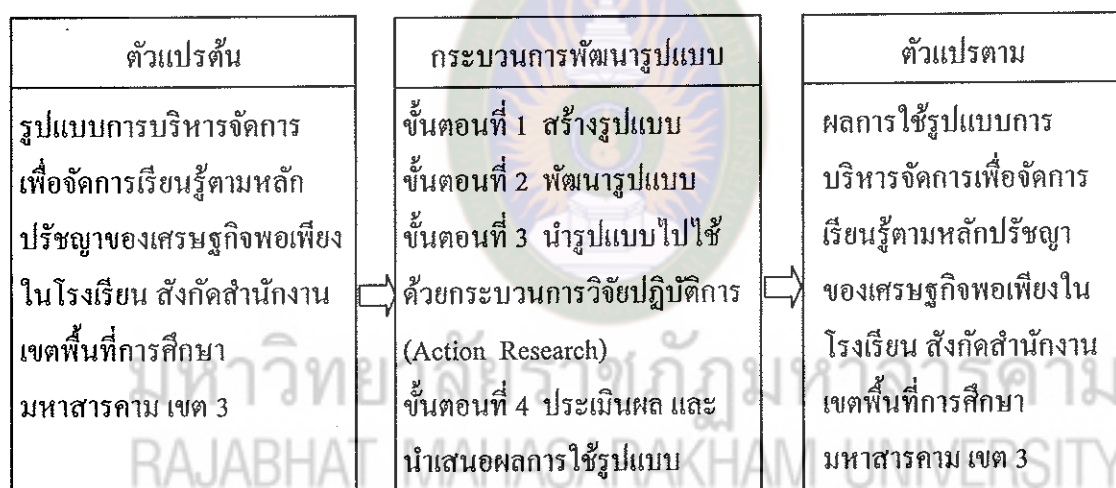
การสอบ NT ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2551 เป็นดังนี้

- 4.1.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 54.56
- 4.1.2 กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 51.27
- 4.1.3 กลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50.32
- 4.2 คุณภาพการศึกษาจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่า นักเรียนมีผล

การสอบ NT ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 45.83 และทักษะการคิด คะแนนเฉลี่ยร้อยละ 39.46

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังแผนภูมิที่ 12

แผนภูมิที่ 12 กรอบแนวคิดในการวิจัย